

Valgprogram for Bergen SV 2019 - 2023

SV er et sosialistisk parti. Et sosialistisk samfunn er et klasseløst samfunn der alle yter etter evne og får etter behov, med små forskjeller mellom folk og der ressursene styres demokratisk av folk i fellesskap. Slik er ikke Bergen i dag. Bergen er en by med store klasseforskjeller, med sosial nød og fattigdom. I byutvikling og boligpolitikk prioriteres utbyggerne foran innbyggernes interesser og velferdsprofitører beriker seg på fellesskapets bekostning. Samtidig har vesentlige deler av fellesskapets eiendom blitt solgt på billigsalg og er ikke lenger under demokratisk styring. SV vil ta Bergen i en annen retning. Vi vil skape en rettferdig og solidarisk by som tar vare på alle sine innbyggere og der alle har mulighet til å leve gode liv.

SV er et feministisk parti. Et likestilt samfunn er et samfunn der kjønn ikke begrenser folks frihet og der alle mennesker har like muligheter uavhengig av kjønn, seksuell orientering og kjønnsuttrykk. Slik er ikke Bergen i dag. Status, makt og ressurser er systematisk skjevt fordelt mellom kvinner og menn, og kvinner eier mindre og tjener mindre enn menn. SV vil ta Bergen i feministisk retning ved å kjempe for reell likestilling og frigjøring. Vårt mål er et samfunn hvor alle har råderett over egen kropp kan leve ut sin identitet, kjærlighet, seksualitet og kjønnsuttrykk basert på likeverd og samtykke uten fare for å bli diskriminert og trakassert.

SV er et miljøparti. En miljøby er en by med frisk luft, grønne byrom og der de fleste kan gå eller sykle til jobb og skole mens resten har et godt kollektivtilbud som er et reelt alternativ til privatbilen. Slik er ikke Bergen i dag. Bergen er en by med dårlig luftkvalitet og store klimagassutslipp, der grønne lunger går tapt på grunn av utbygging. Mange skoleveier er utrygge og privatbilen har fått legge premissene for byutviklingen over svært lang tid. Sjøen vår er forurenset, og plante- og dyreliv trues av plastforsøpling. SV vil ta Bergen i en annen retning. Vi ønsker å gjøre Bergen til en nullutslippsby med ambisjoner om å bli ledende innen bærekraftig byutvikling, der folkehelsen alltid prioriteres høyere enn retten til å forurense.

SV er et antirasistisk parti. Et inkluderende samfunn er et raust samfunn der alle mennesker får mulighet til å bidra med sine ressurser, uavhengig av hvor de kommer fra eller hvilken hudfarge de har, og der ingen utsettes for diskriminering, ekskludering eller rasisme. Slik er ikke Bergen i dag. Personer med minoritetsbakgrunn blir utsatt for diskriminering på boligmarkedet og i arbeidslivet, og opplever hverdagsrasisme og fordommer. SV vil ta Bergen i en annen retning. Vi vil gjøre Bergen til en by uten offentlig diskriminering og der det jobbes aktivt og systematisk for å bekjempe rasismens samfunnsødeleggende kraft i alle tilgjengelige kanaler; på skoler, i idretten, på boligmarkedet og i arbeidslivet.

For de mange
- ikke for de få

«SV er et fredsparti også lokalt. Atomvåpen har ingen plass i en fredelig fremtid. Bergen kommune skal derfor være en atomvåpenfri-soner».

Med sosialisme, feminisme, miljøvern og antirasisme som utgangspunkt vil SV gi alle som bor i Bergen mulighet til å leve et godt og verdig liv. Bli med å ta kampen for de mange - ikke for de få. Stem SV!

Innholdsfortegnelse

Profittfri velferd	6
Oppvekst og utdanning	7
Barnehage.....	7
Skole.....	9
Skolefritidsordning (SFO).....	10
Kulturskolen.....	11
Studentbyen Bergen	12
Barnevernstjenesten	13
Krafttak mot fattigdom og sosial ekskludering.....	14
En by uten fattigdom	14
Ingen barn skal vokse opp i fattigdom	16
Helsetjenester til alle.....	18
Psykisk helse	18
En god eldreomsorg.....	20
Visjoner for fremtidens eldreomsorg.....	20
Hjemmetjenestene.....	21
Sykehjem og omsorgsboliger.....	22
Tjenester for mennesker med utviklingshemming	24
Ruspolitikk	25
Kommunen som arbeidsgiver	27
Folkemakt	29
Fra byrådmakt til folkemakt	29
Et reelt lokaldemokrati	30
Fra tilskuerdemokrati til deltakerdemokrati.....	31
Tillitsreform.....	31
Fra pengemakt til folkemakt	32
Demokratisk byutvikling.....	33
Nynorskbyen Bergen	34
På lag med fremtiden	35
Klimasatsing.....	35
Klimatilpasning	36
Frisk luft	37
Til kamp mot plastforurensing	38
Forbruk, gjenbruk, resirkulering og gjenvinning	39
Energisparing og ny fornybar energi.....	40

Grønn transportrevolusjon	41
Bane til alle bydeler	41
Sykkelsatsing	42
Mindre bilbruk	42
Økt trafiksikkerhet	44
Buss og tog	44
Dra til sjøs.....	45
By for folk	46
Kortreist byliv med null utslipp	46
De gode nabolagene	47
Gode byrom	48
Tilgjengelig by	48
Kulturminner	50
Natur- og dyrevern.....	50
En boligpolitikk for alle	52
Demokratisk boligsatsing.....	52
Gode kommunale boliger	52
Ta tilbake styringen.....	53
Rikt og mangfoldig kulturliv	54
Det frivillige kulturlivet	54
Det profesjonelle kulturlivet	55
Det kommunale kulturtilbudet.....	56
Kultur for barn og unge.....	56
Idrett, friluftsliv og frivillighet	58
Et mangfoldig og inkluderende idrettstilbud.....	58
Aktivt friluftsliv og styrket allemannsrett.....	59
Forutsigbare og gode rammer for frivilligheten	60
Frihet, likhet, feminisme!	62
Kvinner og arbeid	62
Barselomsorg.....	63
Sosial kontroll og vold mot kvinner og transpersoner	63
Regnbuebyen Bergen	64
Antirasistisk by	66
Fremtidsrettet næringsliv	68
Grønt næringsliv - for et levende og bærekraftig bymiljø.....	68
Rødt næringsliv - for et organisert, trygt og stabilt arbeidsliv.....	69

Et arbeidsliv uten sosial dumping.....	69
Inkluderende og likestilt arbeidsliv i kommunen	70
Rekruttering og utdanning	71
Etisk handel	72
Bransjepolitikk.....	72
Sentrumshandel.....	72
Servering og uteliv	73
Dagligvarebransjen.....	73
Maritim næring	74
Reiselivsnæring	75
Landbruk	76

Profittfri velferd

Våre skattepenger skal gå til felles velferd, ikke til privat profitt. Derfor vil SV stanse velferdsprofitørene. Samfunnet har ikke råd til at skattepenger havner i private lommer eller i skatteparadis. Vår felles velferd er for viktig til at vi kan overlate den til kommersielle interesser.

Mens formålet med velferdstjenestene er å sikre at alle som trenger det får tilgang til god og trygg velferd, har velferdsprofitørene kommersielle motiv for virksomheten. De skal tjene penger på å drive velferdstjenester på oppdrag fra det offentlige. Profitten skaper de i hovedsak gjennom å kutte i bemanning, lønn og pensjon. Regningen betaler de ansatte, og de som trenger tjenestene: barn, eldre, syke og pleietrengende.

Bemanningsbyråer som leier ut arbeidskraft til kommunen er også blant velferdsprofitørene. At velferden formelt driftes av kommunen er derfor ikke godt nok. Bergen SV vil at kommunens egne velferdstjenester skal drives fullt ut av kommunalt ansatte. Også vikarer må få kommunen som arbeidsgiver.

Når private aktører driver velferdstjenester, hindrer det offentlig innsyn i og demokratisk styring av tilbudet. I tillegg blir det vanskeligere å sikre offentlige stordriftsfordeler, god brukertilpasning og moderne tjenesteutvikling.

SV vil:

- at ingen skal kunne ta ut profitt fra velferden.
- kommersielle aktører skal ut av velferden.
- at kommunen skal ta større ansvar for drift av velferdstjenestene. Ideelle aktører og frivilligheten kan aldri erstatte offentlig velferd.
- ingen som utfører velferdstjenester i eller for kommunen skal gjøre dette med lavere bemanning, eller dårligere lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår enn kommunen selv.
- at Bergen kommune avvikler bruk av bemanningsbyråer i velferden, og satser på kommunalt ansatte vikarer i hele, faste stillinger.
- redusere kommunalt byråkrati gjennom å satse på kommunal drift istedenfor anbudsprosesser, og bruke pengene vi sparer på økt kvalitet i velferdstjenestene.

Oppvekst og utdanning

Læring gjennom hele livet er et viktig mål. Gjennom gode og trygge barnehage tilbud, en god skole og skolefritidsordninger vil SV at alle skal ha en trygg barndom og gode oppvekstsvilkår uavhengig av sosial bakgrunn. Alle barn må oppleve mestring og tilhørighet, og trives i hverdagen.

Barnehage

Barnehagen er det første steget i utdanningsløpet, og må være gratis på lik linje med skolen. Barnehagene må gi et godt pedagogisk tilbud tilpasset det enkelte barn og barnegruppen. Barnehagen er også et omsorgstilbud. Barn må få være barn, lek og fritid har en egenverdi.

Barnehagene og deres ansatte gjør en spesielt viktig jobb med barns språkutvikling. Vi trenger barnehager med godt pedagogisk tilbud, godt samarbeid med skolene og en tydelig plass i Bergens mange nærmiljøer. Nærbarnehager legger til rette for bedre og mer helhetlig samarbeid mellom barnehagen og skolen.

Bergen trenger flere kommunale barnehager og færre profitt-barnehager. SV sitt mål er at alle skattepenger i form av statstilskudd og egenandeler skal brukes på barnehagedrift, og ikke gå til profitt.

SV vil:

- at alle barn skal ha rett til barnehageplass i sitt eget nærmiljø.
Hovedregelen skal være at alle skal ha førsterett til barnehageplass innenfor sin skolekrets. Hvis det ikke ligger noen barnehage i skolekretsen skal man få plass i en barnehage i nærmeste skolekrets.
- at bemanningsnormen i barnehagen skal gjelde hele åpningstiden.
- at det skal være rullerende barnehageopptak.
- at fysisk aktivitet og friluftsliv skal ha stor plass i barnehagen.
- gjøre mattilbudet i barnehager i Bergen gratis, og gradvis reduser foreldrebetalingen på vei mot gratis barnehage.
- styrke de ansattes kompetanse gjennom etter- og videreutdanning, som blant annet skal sikre at personalet har nødvendig teoretisk og praktisk kunnskap om barns mat- og ernæringsbehov.
- styrke tilbudet til barn med spesielle behov.
- øke andelen kommunale barnehageplasser i Bergen, med et mål om at veksten i plasser skal komme blant de kommunale ikke de private.

- kommunen skal der det er mulig ta over private barnehager som legger ned driften eller selges.
- hindre all velferdsprofitt i barnehagesektoren, blant annet gjennom å kreve minst like gode lønns-, arbeids-, og pensjonsvilkår som det er i de kommunale barnehagene.
- gjøre alle områder rundt barnehager trafikksikre, med tiltak som begrenser biltrafikken.

Skole

SV vil ha en skole som sikrer alle elever like rettigheter og uendelige muligheter. Det er viktig at alle barn opplever mestring. Vi trenger en skole med nok ressurser, lærere og kunnskap, fremfor konkurranse og kutt.

Skolen er den viktigste fellesarenaen i mange nærmiljøer. Veldrevne, trygge, åpne, inkluderende skoler står derfor sentralt i arbeidet med å skape gode nærmiljøer i Bergen.

Elever lærer også andre steder enn i klasserommet. Den praktiske tilnærmingen må få større plass. Skolen skal gi elevene helsefremmende og relasjonsskapende kompetanse. Arbeidslivsbygget skal bidra til at elever på ungdomstrinnet får kjennskap til fag- og yrkesopplæring gjennom erfaring med arbeidslivet.

Skolebibliotek er en viktig ressurs i skolens læringsmiljø som gir elevene tilgang til informasjon og bidrar til å utvikle unges leselyst og deres evne til kritisk tenkning. SV ønsker at skolebiblioteket styrker sin rolle i skolen og at skolebibliotekaren inkluderes i det pedagogiske arbeidet. Alle skoler skal ha et levende skolebibliotek.

Gjennom økt lærertetthet, godt tilpasset undervisning, frukt og grønt, et gratis skolemåltid og styrkede vaktmestertjenester, sikrer vi en god skoledag og gode skolebygg. SV vil arbeide for en heldagsskole der leksehjelp, mat, kulturtilbud og fysisk aktivitet blir en del av skolehverdagen. Vi vil ha en skole som er basert på å gi tillit til lærerne. Det bør stilles krav til at spesialundervisningen har god kvalitet og blir satset på i utviklingsarbeidet i grunnskolen.

Mobbing er et alvorlig samfunnsproblem, med store konsekvenser for den som rammes.

SV vil ha en skole med nulltoleranse for mobbing, seksuell trakassering, diskriminering, rasisme, trusler og vold. Samtidig må skolene bli bedre til å fange opp elever som utsettes for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. En styrket skolehelsetjeneste samt miljøterapeuter/miljøarbeidere, barne- og ungdomsarbeidere og sosialarbeidere med kompetanse på disse områdene er et viktig bidrag i grunnskolen.

SV vil:

- innføre skolelekser i stedet for hjemmelekser.
- ha flere og kvalifiserte lærere; sikre SVs lærernorm på skolenivå, med maksimalt 15 elever per lærer på første til fjerde trinn og maks tjue på femte til tiende trinn.
- Bergen kommune må opprette miljøteam på skolene for å sikre at alle elever får tilrettelagt undervisning som de har rett på etter opplæringsloven. Dette

teamet må bestå av ansatte med ulike kompetanse for å kunne gi et helhetlig tilbud ut ifra de enkeltes barns behov.

- at skolen skal være opptatt av tidlig innsats og sosialt utjevne og forebyggende tiltak, ved å gi elevene tilbud om fysisk aktivitet, kulturtilbud og skolemat.
- tilby tegnspråk som fremmedspråk.
- understreke at svømmeopplæring er skolens ansvar, og at nye skoler skal planlegges med svømmebasseng.
- at det skal være aktiv påmelding til skolegudstjenester, og at kommune skal kreve at skolene dokumenterer gode og likeverdige alternative opplegg for at de skal få arrangere eller delta på skolegudstjenester.
- jobbe for en skole uten mobbing og sikre at arbeid mot mobbing og seksuell trakassering kommer på dagsorden.
- styrke skolehelsetjenesten og øke den sosialfaglige kompetansen i skolen.
- at alle barn skal kunne gå og sykle trygt til skolen.
- ha kurs i selvforsvar for jenter i 10. klasse.
- gjennomføre konkrete tiltak for trafikkreduksjon og -sikring ved alle skoler, som en del av «Hjertesone»-prosjektet.
- sørge for at alle skoler har et godt inneklima og helsegodkjenning.
- forbedre tilpasset opplæring og spesialundervisning gjennom kommunal satsing og oppfølging. Elever med spesielle behov har også krav på å oppleve mestring og fremgang.
- at skolene i større grad skal kunne styre utviklingsarbeidet til områder de selv føler behov for.

Skolefritidsordning (SFO)

Skolefritidsordningen er en stor del av mange barns liv. Derfor er det viktig at den har en annen rolle enn skolen, med læringsstøttene aktiviteter og lek som metode. Tilbudet bør gjelde alle barn i barneskolen, uavhengig av foreldrenes inntekt. Samarbeidet mellom skole og SFO må styrkes som et første skritt mot en helhetlig skoledag.

Aktiviteter som er naturlig for barn å delta i, koster penger i form av kontingenter og utstyr. Barn i fattige familier risikerer derfor å falle utenfor slike tilbud. SFO er

en naturlig arena for å tilby ulike tilbud av fysisk aktivitet og ulike tilbud innenfor kulturskolen. Prisen på SFO må derfor reduseres slik at alle får mulighet til å delta.

SV vil:

- at barn med spesielle behov har tilstrekkelige ressurser også i SFO.
- ha en bemanningsnorm med minst 1 pedagog/barne- og ungdomsarbeider pr. 10 elev.
- senke foreldrebetalingen for SFO på veien mot at tilbudet innlemmes i skolen som del av en helhetlig skoledag.
- sikre en innholdsrik SFO med organiserte aktiviteter som kultur og idrett.
- styrke samarbeidet mellom SFO og kulturskolen
- ha standardkrav til kvalitet, slik at SFO-tilbudet ikke varierer for mye mellom skoler.
- vurdere felles SFO-åpningstider for alle skoler.
- sikre at flere tospråklige barn deltar i SFO.
- at mattilbudet på SFO skal være velsmakende, trygt og sunt, og følge Helsedirektoratets retningslinjer for mat og måltider i skolen.

Kulturskolen

Kulturskolen er det viktigste opplæringstilbudet for barn og unge som ønsker å utvikle sine kunstneriske evner innen sang og musikk, dans, bildekunst og andre uttrykksformer. SV vil øke ressursene til Bergen kulturskole, det er viktig at enda flere elever får en reell mulighet til å utvikle sine praktisk-estetiske ferdigheter.

SV vil:

- at alle barn og unge skal få tilbud om undervisning på kulturskolen, og ikke ekskluderes på grunn av for høy deltakeravgift.
- at barn og unge på sikt skal få gratis kulturskole om en del av en helhetlig skoledag.
- at kulturskolen gir et allsidig tilbud, slik at flest mulig kan få ønsket opplæring.
- øke antallet elevplasser i kulturskolen.
- ha forsøk med kulturskoletime inn i SFO.

Studentbyen Bergen

Forskning og utdanning av høy kvalitet kan bidra til bærekraftig utvikling, verdiskaping og velferd. Høyere utdanning er først og fremst et nasjonalt ansvar, men Bergen SV vil at også kommunen skal satse på studentene og bidra til at Bergen blir landets beste studentby. Et tilstrekkelig antall studentboliger, god tilgang til helsetjenester, kollektivtransport og et rikt og variert kulturtilbud er nødvendig for å gi like og gode muligheter til alle studenter.

SV vil:

- tilrettelegge for bygging av minst 1000 nye ikke-kommersielle studentboliger i Bergen i løpet av valgperioden.
- se utbygging av studentboliger i et byutviklingsperspektiv. Dokken, Bygarasjen, Mindemyren, og Kronstad er områder som er godt egnet for studentboliger.
- låne bort egnede tomter til samskipnadens flyttbare modul-studentboliger.
- forskuttere statlige tilskudd til studentboliger.
- sørge for god tilrettelegging for sykling og arbeide for at kollektivtilbudet blir styrket ved studentboliger og de største utdanningsinstitusjonene.
- bedre samordningen mellom Sammens velferdstjenester og kommunens tjenester, og støtte studenthelsetjenesten økonomisk.
- tilby flere studierelevante sommerjobber og praksisplasser i kommunen gjennom å styrke samarbeidet mellom utdanningsinstitusjonene og kommunens etater og virksomheter.
- innføre kulturkort for studenter.
- aktivt støtte studentenes kulturliv.
- at Bergen kommune skal praktisere BPA-ordningen slik at studenter med funksjonshemming gis en likestilt mulighet til å gjennomføre sin valgte utdanning.
- arbeide for å få flere studenter til å melde flytting til Bergen.

Barnevernstjenesten

En god barndom varer hele livet - og i generasjoner. SV vil jobbe for at alle barn har en god og trygg oppvekst, og da er det viktig å anerkjenne at alle voksne har ansvar for alle barn og unge. Barnevernet må sikres de ressursene som trengs for å sikre at barn og unge i Bergen får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

Et godt barnevern er viktig for kampen mot sosiale forskjeller. SV vil styrke det forebyggende arbeidet i barnevernet gjennom pedagogisk-psykologisk tjeneste, helsestasjoner og skolehelsetjenesten. Barnevernet må oppleves som en ressurs for foreldre i alle livssituasjoner, og samarbeidet med hjemmet må styrkes.

Vold og seksuelle overgrep mot barn er et alvorlig samfunnsproblem. Innsatsen for å avdekke slike overgrep må økes, samtidig som det forebyggende arbeidet styrkes.

SV vil:

- avkommersialisere barnevernet slik at hver krone i tjenesten kommer barn og unge til gode. Anbudene i barnevernet skal avvikles.
- styrke bemanningen i barnevernet gjennom å innføre en veiledende bemanningsnorm på 9 - 15 barn per kontaktperson, i samarbeid med de ansattes organisasjoner.
- innføre tillitsreform i barnevernet, og sikre tid til refleksjon og faglig utvikling for alle ansatte.
- at terskelen for å sende bekymringsmeldinger til barnevernet skal senkes ytterligere.
- styrke barneverntjenestens kompetanse innenfor rus, psykiatri og traumeforståelse, og legge til rette for bedre oppfølging av barn i fosterhjem.
- øke barneverntjenestens flerkulturelle kompetanse og innføre dialogprosjekt mellom innvandrergupper og barnevernet.
- prioritere tiltak for å få lavere turn over blant de ansatte gjennom status- og kompetanseheving, og lønns- og ansiennitetsordninger som gjør at folk vil stå i jobb lenger.
- styrke Utekontakten.

Krafttak mot fattigdom og sosial ekskludering

Den beste motgiften mot fattigdom og sosial ekskludering er å jobbe systematisk for å bekjempe forskjeller i makt og rikdom. De som har minst trenger ikke veldedighet, men rettferdighet. Derfor vil SV alltid kjempe for universelle velferdsordninger istedenfor stigmatiserende og uverdige behovsprøving. Bergen skal være en by der mennesker som kommer i krise og store vanskeligheter, skal få den hjelpen de trenger. Ingen kriser blir mindre av at den som rammes blir fattigere. Alle mennesker skal behandles med respekt i møtet med offentlige tjenester. Samtidig må tjenesteyterne sikres gode arbeidsvilkår slik at de er i stand til å gi folk som sliter den hjelpen de trenger. Bare på denne måten kan vi sikre at Bergen blir en god by å leve i for alle.

En by uten fattigdom

De viktigste grepene for å bekjempe fattigdom og økende forskjeller må gjennomføres nasjonalt, men kommunen kan likevel gjøre mye for å avhjelpe situasjonen. Mangler i velferdsstaten gjør at arbeidsløshet, mangelfull utdanning, uførhet og helseplager er blant de vanligste årsakene til fattigdom i Norge og Bergen. Samtidig blir det flere som jobber, men som likevel ikke har en lønn å leve av. Smålige kutt i statlige ytelser har gjort livet vanskeligere for mange som allerede sliter med dårlig økonomi. Mange lever i dag av sosialhjelp som heller burde fått den hjelpen de trenger til å komme i meningsfull aktivitet tilpasset den enkeltes behov og muligheter, eller tilgang til andre, bedre og varige økonomiske ytelser.

Istedenfor å mistenkeliggjøre hjelpetrequende med aktivitetsplikt, ønsker SV å sikre en aktivitetsrett for alle som mottar sosialhjelp. Sosialhjelp er ment å være en kortvarig ytelse, der målet er å hjelpe den enkelte til å bli selvhjulpent. Alle som mottar sosialhjelp bør derfor ha rett til meningsfull, relevant og kvalifiserende aktivitet. Dersom vi skal klare dette, må bemanningen, kapasiteten og den sosialfaglige kompetansen hos sosialtjenesten styrkes kraftig. For å kunne yte rett hjelp, trenger ansatte tid til å bli kjent med den enkeltes behov slik at de sammen kan finne frem rett hjelp. Godt sosialt arbeid krever relasjonsbygging mellom hjelper og hjelpetrequende og møter og samtaler ansikt til ansikt. Selv om kommunen må jobbe videre med å utvikle gode digitale løsninger, også innenfor sosialtjenesten, må det likevel fortsatt finnes sosialkontorer i alle bydeler der terskelen er lav for å søke hjelp, og hjelpere og hjelpetrequende sikres gode og skjermede møteplasser. Dette er nødvendig for å kunne yte gode tjenester til innbyggerne.

Dersom hjelpeapparatet ikke lykkes i å hjelpe, skal ikke mennesker med behov for hjelp straffes med et liv i varig fattigdom. Målet må være at ingen skal måtte leve for lavere inntekt enn Forbruksforskningsinstituttet SIFOs beregninger for et

husholdningsbudsjett med et rimelig forbruksnivå. Særlig akutt er det likevel å heve sosialhjelpen for alle som kommunen ikke har lyktes med å hjelpe over på andre ytelser eller inn i annen meningsfull aktivitet i løpet av seks måneder. Samtidig må ulike kommunale tilbud styrkes og utvides slik at flere kan få hjelpen de trenger.

SV vil:

- gi alle som mottar sosialhjelp rett til relevant, meningsfull og kvalifiserende aktivitet, utformet i samråd mellom klient og sosialtjenesten innen det er gått tre måneder.
- innføre en bemanningsnorm i sosialtjenesten som sikrer at ansatte har tid og rom for å bli kjent med og følge opp den enkeltes behov for hjelp, og øke andelen ansatte i sosialtjenesten med sosialfaglig kompetanse.
- heve sosialhjelpen trinnvis til SIFO-nivå, og utarbeide veiledende månedsbudsjett for sosialhjelpsmottakere.
- styrke den kommunale bostøtten, og arbeide for at den statlige bostøtten også økes.
- gjeninnføre 80 % -regelen for å sikre at uføretrygdede og alderspensjonister med høye boutgifter beholder 80 % av 2G etter at boutgifter er betalt.
- styrke kvalifiseringsprogrammet (KVP), redusere ventetiden og gi alle som er kvalifisert tilbud om å delta.
- utvide satsingen på tiltaket Jobbsjansen, som bidrar til å kvalifisere innvandrerkvinner for arbeid eller utdanning.
- styrke og utvide satsingen på ambulerende miljøarbeiderteam, som DUE (Der ungdom er), og sikre at inntaket til slike tilbud baseres på sosialfaglige kriterier.
- sørge for at deltakelse i frivillig arbeid eller arbeidsrettede tiltak ikke fører til trekk i sosialhjelp.

Ingen barn skal vokse opp i fattigdom

Barn som vokser opp i fattigdom har dårligere livssjanser enn andre barn, deltar i færre aktiviteter og har større risiko for å falle ut av videregående opplæring. Barn som vokser opp i fattigdom har flere helseplager, og får dårligere helse og livskvalitet også som voksne. Denne risikoen har vi ikke råd til å ta som samfunn.

Alle barn har rett til fritid og lek, og å delta i kunst og kulturliv. For å unngå at noen faller utenfor, må fritidsaktiviteter for barn og unge i kommunal regi generelt være gratis. Høye utgifter til fritidsaktiviteter er et problem for mange familier, ikke bare dem med lavest inntekt. Derfor må tiltak som aktivitetskortet for barn og unge utvides til å gjelde alle som et rabatt- og betalingskort til de aktivitetene kortet gjelder for, der kommunen subsidierer aktiviteter for barn og unge i familier med lav inntekt.

Alle barn må få mulighet til å gå i barnehage, SFO og kulturskole, uavhengig av foreldrenes økonomi. SV har som mål å integrere SFO og kulturskole i skoletiden, som del av en gratis, helhetlig skoledag. I mellomtiden vil SV redusere foreldrebetalingen for barnehage, SFO og kulturskole og samtidig gjøre ordningen med redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt bedre kjent og lettere tilgjengelig.

Ordninger som barnetrygd, kontantstøtte og barnebidrag (inkludert bidragsforskudd) skal ikke føre til fratrekk i sosialstøtten. Bergen skal ikke ha et velferdssystem som legger opp til at barn skal måtte forsørge sine foreldre, og derfor skal barnas egen inntekt fortsatt holdes utenom beregning av sosialhjelp. Dette må gjennomføres konsekvent, slik at heller ikke klestillegget til barn kan settes lavere enn det som voksne mottar.

SV vil:

- redusere foreldrebetalingen i barnehage, SFO og kulturskole for familier med lav inntekt på veien mot gratis barnehage og en helhetlig skoledag som inkluderer SFO- og kulturskoleaktiviteter.
- forenkle søknadsprosedyren for redusert foreldrebetaling og gjøre ordningen bedre kjent.
- utvide ordningen med aktivitetskort slik at alle barn og unge får og bruker kortet, og sørge for at kommunen fyller på kortet til barn og unge i familier med lav inntekt.

- bedre økonomien til barnefamilier som lever av sosialhjelp ved å reelt holde barnetrygd, kontantstøtte, barnebidrag og barns egen inntekt utenom beregning av sosialhjelp, og samtidig øke barnetillegget, aktivitetstilskudd til fritidsaktiviteter og klestillegget for barn til minst samme nivå som for voksne.

Helsetjenester til alle

Vi skal ha en helse og- omsorgstjeneste som gir Bergen kommune sine innbyggere den helse- og omsorgstjenesten de til enhver tid trenger.

Innbyggerne skal være trygge på at de får den hjelpen de trenger uavhengig av hvor i kommunen de bor eller hvilken økonomi den enkelte innbygger har. Alle skal sikres en likeverdig helsetjeneste, både når det gjelder kvalitet og tilgjengelighet. Helsetjenesten må være helhetlig og faglig sterk. For å oppnå best mulig tjenester må de ulike etatene innen helse- og omsorg i økende grad samarbeide.

Helsetjenesten skal dekke behovet til den enkelte innbygger og ikke behovet for inntjening til en kommersiell helseaktør. God helse skal ikke være avhengig av den enkeltes lommebok. Helse skal ikke være butikk. Helsetjenesten i kommunen må være tilpasset den enkelte bydels ulike utfordringer. Fastlegeordningen må styrkes for å ivareta innbyggernes behov. Den kommunale innsatsen for både forebygging og tilgang til grunnleggende behandling må styrkes for hele befolkningen, fra barn i barnehagealder til byens eldste.

Det er den som har den på som vet hvor skoen trykker. Vi mener derfor at det er viktig og vesentlig å ta hensyn til pasienters ønsker og behov, gjennom god inkludering og pasientmedvirkning i alle ledd av helsetjenestene. Vi må ha en helsetjeneste tilpasset den enkeltes behov og utfordringer, med samhandling mellom ulike behandlere og en helhetlig tilnærming til helse som sørger for at pasient, bruker og pårørende får nødvendig hjelp og opplæring. God helse er mer enn bare fravær av sykdom. Effektivt helsearbeid bør også være forebyggende, gjennom å bygge gode og sunne skole-, arbeids- og bomiljø. Gode helsefremmende tiltak slik som økt satsing innen skolehelsetjenester, fysisk aktivitet for barn og unge, tiltak mot mobbing i skolen og i arbeidslivet, og andre helsefremmende tiltak vil være med på å sikre god helse for byens innbyggere.

Psykisk helse

Alle har en psykisk helse og psykiske helseproblemer kan være like alvorlig som somatiske helseproblemer. I følge folkehelseinstituttet vil omtrent 40 % av oss få en psykisk lidelse i løpet av livet og så mange som mellom 500 og 600 tar sitt eget liv i Norge hvert år. Likevel blir ikke alltid psykisk helse tatt på like stort alvor som den somatiske.

Innen godt psykisk helsearbeid er det viktig med forebyggende psykisk helsevern og tidlig identifisering og behandling av psykisk uhelse. Det er viktig å holde fokus på at det er flere faktorer som spiller inn på psykisk helse enn bare det rent kliniske. En viktig årsak til utvikling av psykisk uhelse er lav sosioøkonomisk status. Utjevning av sosiale og økonomiske forskjeller er derfor også viktig innen psykisk helse. Skolen er sentralt i arbeidet for å forebygge psykiske helseplager. Det må derfor settes inn nok ressurser til å øke kompetansen på psykisk helse hos både elever og undervisningspersonell.

For å sikre god psykisk helse hos unge er det viktig at det finnes et system som fanger opp de som faller utenfor skole og arbeid. Unge må ha et tilbud som hjelper dem tilbake i aktivitet. Ungdomstilbudet ved sosialtjenesten må derfor opprettholdes.

Fra 2020 er det krav om kommunepsykolog i alle kommuner. I Bergen har vi i dag kommunepsykologer for barn men ikke for voksne. Det er ønskelig å utvide tjenesten til å inkludere lavterskeltilbud for voksne for å sikre tidlig identifisering og behandling av psykiske helseplager.

SV vil:

- øke kompetansen på psykisk helse i barnehage og skole. Blant annet gjennom å sikre kursing av undervisningspersonell i å identifisere barn med behov for ekstra oppfølging.
- at flere ansatte i skolen skal være fagarbeidere.
- ha flere psykologer i skolehelsetjenesten.
- jobbe for å få eget skolefag i psykisk helse/livsmestring.
- gi barn tilstrekkelig kompetanse i sunn bruk av sosiale medier.
- beholde ungdomstilbudet i NAV for dem som faller utenfor skole og arbeid, og erstatte dagens aktivitetsplikt med en aktivitetsrett.
- styrke forebyggende psykisk helsevern og tidlig intervensjon for å sikre en nullvisjon for selvmord.
- ha et lavterskeltilbud med psykologhjelp for voksne.
- øke bruken av erfaringskonsulenter.

En god eldreomsorg

Livskvalitet og verdighet i alderdommen er SVs mål for eldreomsorgen i Bergen. Mange eldre har god helse, lever aktive liv og er viktige bidragsyttere i familie og samfunn. Samtidig er det også mange som får ulike fysiske og psykiske helseplager og som trenger gode og varierte offentlige tjenester og tilbud av høy kvalitet. Dessverre får ikke alle den hjelpen de trenger og fortjener i dag. For at de skal få det, må vi være villig til å investere mer i eldreomsorgen fremover.

Visjoner for fremtidens eldreomsorg

Gode og trygge nabolag er avgjørende for en god alderdom. I alle nærmiljø bør det finnes et bredt boligtilbud slik at du ikke er nødt til å flytte fra gode naboer og trygge sosiale nettverk når behovene og livssituasjonen endrer seg. En god eldreomsorg handler om å gjøre det lettere for eldre å ivareta sosiale nettverk, også når helsen skranter eller bevegelsesevnen blir redusert. Dette er avgjørende for å forebygge ensomhet og depresjon blant eldre. God omsorg handler også om at alle får den hjelpen de trenger når de trenger den. Det betyr at vi både må ha et variert og mangfoldig tilbud til eldre, samtidig som det må være god nok kapasitet i tilbudet. I tillegg trenger vi å vite mer om hva eldre faktisk ønsker seg av tilbud for å kunne imøtekomme deres behov.

SV vil:

- at alle eldre skal ha mulighet til å leve gode liv.
- kreve universell utforming i alle nye boliger slik at færre eldre blir nødt til å forlate sine hjem og nabolag mot eget ønske hvis bevegelsesevnen blir dårlig.
- at alle eldre skal ha tilbud om meningsfulle aktiviteter uansett helse og funksjonsnivå.
- sikre en flerfaglig tilnærming i eldreomsorgen, der ulike yrkesgrupper og profesjoner sammen bidrar til å skape en god og helhetlig tjeneste.
- involvere ansatte, eldre og pårørende aktivt i utviklingen av tjenestene innenfor eldreomsorgen, slik at tilbudet blir bedre tilpasset den enkeltes behov.
- sikre god tilgang på lindrende (palliativ) behandling i slutfasen av livet. Døende skal kunne dø hjemme med kvalifisert hjelp og smertelindring dersom de ønsker det.

- slutte med anbud i eldreomsorgen, og si opp alle avtaler med kommersielle omsorgsselskaper. Økning i plasser, enheter og kapasitet i eldreomsorgen skal komme innenfor det kommunale tilbudet.
- kartlegge ensomhet og psykiske helse blant de eldre i Bergen.
- undersøke behov og ønsker hos de eldre innbyggerne i kommunen for å kunne tilpasse tjenestene bedre for fremtiden.
- øke grunnbemanningen og satse på kompetanseheving i hele eldreomsorgen, særlig innen psykisk helse, slik at de ansatte får mulighet til å yte gode tjenester.
- alle mottakere av pleie- og omsorgstjenester skal sikres et trygt, velsmakende og ernæringsmessig godt mattilbud.

Hjemmetjenestene

Mange eldre ønsker og er i stand til å bo hjemme, dersom de mottar rett og tilstrekkelig hjelp. Alle eldre som trenger hjemmetjenester, må få rett til selv å velge hva slags hjelp de skal få utført hjemme. Slik vil SV gi den enkelte hjelpetrengende større mulighet til kontroll og selvbestemmelse i eget liv. Å yte god omsorg, krever tid til å utvikle gode relasjoner og tillit mellom de som jobber i hjemmetjenestene og de som mottar hjelpen. Tjenestene må derfor organiseres på en måte som gjør at den enkelte slipper belastningen og utryggheten med å åpne hjemmet sitt for stadig nye personer.

SV vil:

- gi eldre frihet til selv å disponere hjelpen de vil ha i hjemmet ved å innføre en halvtimes «aktivitetstid» hver uke for eldre med støttebehov.
- redusere egenandeler på hjemmetjenester.
- ha et økt fokus på sosial omsorg i hjemmetjenestene for å forebygge ensomhet blant eldre.
- fjerne byråkrati og måleregimer gjennom å legge ned forvaltningsenheten for hjemmetjenestene, og i stedet innføre tverrfaglige team som bedre kan ivareta de eldre sine skiftende omsorgsbehov.
- jobbe for at alle eldre skal kunne få faste hjemmehjelpere og hjemmesykepleiere.
- ha felles kommunal leveranse av god og næringsrik mat i hjemmetjenestene.

- tilby gode tekniske hjelpemidler til hjemmeboende eldre, der dette kan bidra til å øke trygghet, verdighet og øke eller opprettholde funksjonsnivået til den enkelte, og sikre at det gis tilstrekkelig opplæring i hvordan hjelpemidlene brukes.
- etablere egne avlastningsordninger for pårørende til hjemmeboende pleietrengende.
- at retten til brukerstyrt personlig assistent (BPA) også skal gjelde etter fylte 67 år, fordi ordningen kan bidra til at eldre med nedsatt funksjonsevne kan opprettholde et aktivt, selvstendig liv.
- gi hjemmeboende eldre bedre informasjon om retten til gratis tannbehandling.

Sykehjem og omsorgsboliger

Terskelen for å få sykehjems plass er for høy. De som har sykehjems plass må få et tilbud som gir god livskvalitet. Sykehjemstilbudet må inkludere kulturopplevelser, aktiviteter, fysioterapi, ergoterapi, og smakfull og næringsrik mat. Vi trenger også tilbud for dem som ikke vil eller kan bo hjemme, men som heller ikke trenger omfattende institusjonsomsorg på sykehjem. Et tilbud av den typen som de tidligere aldershjemmene sto for, trengs fremdeles.

SV vil:

- at alle som har behov for det, får sykehjems plass eller omsorgsbolig innen en måned etter at behovet er fastslått av lege.
- bygge minst 450 nye sykehjems- og omsorgsplasser i tillegg til allerede vedtatt utbygging, for å nå nasjonalt mål om 25 % dekning for innbyggere over 80 år.
- ansette flere aktivitetsledere slik at ansvaret for gode tjenester ikke overlates til frivilligheten.
- ha flere leger på sykehjemmene, slik at hver lege går fra å ha ansvar for omtrent 100 pasienter til å ha ansvar for omtrent 70 pasienter.
- ansette flere ruskonsulenter på sykehjemmene.
- bygge egne kjøkken på alle sykehjem.
- integrere sykehjem og omsorgsboliger i nærmiljøets aktiviteter slik at disse blir en naturlig del av lokalsamfunnet.

- utrede muligheten for å ha bydelsvis sykehjemsdekning i Bergen.
- senke aldersgrensen for omsorgsbolig/sykehjemsplass fra 65 år.
- prøve ut nye og alternative boformer for eldre i kommunal regi.

Tjenester for mennesker med utviklingshemming

Mennesker med utviklingshemming i Bergen har fått et bedre liv etter HVPU-reformen takket være målrettet politisk arbeid. Inkluderingsarbeidet er kommet lengre og tjeneste er blitt utvidet. Men fortsatt er det store utfordringer.

SV vil:

- avskaffe boligkøen og bygge 100 hjem innen 2023.
- sikre at samlokaliserte boliger ikke har mer enn 6 beboere.
- at kommunen skal kjøpe seg inn i boligprosjekt for å bidra til naboskap og integrering.
- øke tallet på faglærte ansatte i tjenestene.
- gjennomføre en undersøkelse for å sikre at Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne er ivaretatt i Bergen.
- fjerne køen for dagsenterplasser
- arbeide for 100 nye tilrettelagte arbeidsplasser
- sikre et ferietilbud til alle
- gi bedre transporttilbud til fritidsaktivitet
- at kommunen i større grad enn i dag skal ta i bruk omsorgslønn for pårørende med barn med sterkt nedsatt funksjonsevne.

Ruspolitikk

Rusavhengige har rett til et verdig liv. Syke rusavhengige er på rastløs jaging og blir bortvist og bøtelagt av politiet for «overtredelser» av bortvisningsvedtakene. Dette er sosial renovasjon, marginalisering og stigmatisering av rusavhengige som SV vil arbeide mot av alle krefter.

Byen og byrommene skal være for alle. Vi må tåle å se nød og smerte - men vi må arbeide for at alle mennesker i Bergen skal kunne leve sine liv under humane forhold hver eneste dag.

Det viktigste arbeidet vi kan gjøre, er forebyggende. SV vil støtte flere rusfrie arenaer for både ungdom og voksne. Vi mener derfor det er riktig å føre en mer konsekvent og strammere skjenkepolitikk.

SV mener det må finnes MO-sentre med brukerrom/helserom i alle bydeler, også i sentrum. Disse må ha åpningstider etter brukernes behov, ikke i en knapp kontortid. Men god rusomsorg handler om mer enn bare helsevern. Rusavhengige må også ha tilgang til trygge møteplasser og meningsfulle aktiviteter. Mennesker som er havnet utenfor det etablerte samfunnsliv pga. rus må ivaretas både i form av bolig, behandling, oppfølging og ettervern.

SV i Bergen har som mål å redusere rusavhengighet i byen, og å gi alle som trenger det tilbud om behandling og støtte til å kunne leve gode liv med trygg bolig og inntekt. Bergen kommune må øke antall plasser for akuttovernatting. I dag er det bare 16 slike plasser tilgjengelig. Mennesker i akutt nød skal ikke måtte sove på gaten eller på hospits.

Alle som lever med rusavhengighet, skal ha rett til avrusning, behandling og oppfølging. Det er av vesentlig betydning at ruspasienter tas inn til behandling så snart som mulig når de er motivert for det. SVs hovedgrep er å sørge for at de rusavhengige ikke lenger blir en kasteball i møte med det offentlige hjelpeapparatet. Dette krever en langt tettere, planmessig og målrettet samhandling mellom Bergen kommune, spesialisthelsetjenesten og politiet. Det krever en økt kapasitet innenfor legemiddelassistert rehabilitering (LAR) og en sterk økning i innsats og tempo i anskaffelsen av differensierte bo- og omsorgstiltak for rusavhengige.

SV mener Bergen trenger en samordnet, langsiktig handlingsplan for at også de med tyngst rusavhengighet skal få oppfylt grunnleggende rettigheter til en god bolig og en trygg tilværelse.

SV vil:

- prioritere å etablere nytt kommunalt mottakssenter med brukerrom i sentrum, og på sikt ha mottakssentre i alle bydeler, slik at Straxhuset på Laksevåg ikke lenger vil ha en byomfattende funksjon.

- utvikle trygge møteplasser for rusavhengige, med muligheter for meningsfylt aktivitet.
- sikre trygge boliger med trygg oppfølging for den enkelte rusavhengige. Bruken av hospits må opphøre.
- øke antall akuttovernattingsplasser
- sette Utekontakten i stand til å drive oppsøkende, forebyggende og kartleggende arbeid i alle bydelene. Utekontaktens budsjett må økes betydelig.
- gjeninnføre kjentmannsprogrammet for rusforebygging på alle ungdomsskoler.
- styrke arbeidet med samordning av lokalt kriminalitetsforebyggende arbeid i bydelene.
- motivere injiserende heroinavhengige til å gå over fra sprøyter til å røyke heroin.
- gå inn for medisinsk utdeling av heroin til de aller mest utsatte injiserende heroinavhengige.
- ha et eget kommunalt krisesenter for kvinner i aktiv rus.
- arbeide for at ansvaret for ruspolitikken skal flyttes fra justisdepartementet til helsedepartementet.
- ha slutt på vilkårlige bortvisningsvedtak og kjeppjaging av rusavhengige i sentrum.
- arbeide for å utvikle lavterskel arbeidstilbud for LAR-pasienter og utvide dette tilbudet for personer i aktiv rus.
- jobbe for å ivareta eksisterende alkoholfrie arenaer som offentlige parker og dagligvarebutikker etter klokken 20 (18).
- styrke tilbudet til pårørende til rusavhengige.
- øke innsatsen mot rus i arbeidslivet.

Kommunen som arbeidsgiver

Bergen kommune er byens største arbeidsgiver - det forplikter. Den beste velferden skapes av trygge og kompetente ansatte. Bergen kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver som sikrer gode velferdstjenester.

Kommunen skal ha en arbeidsgiverpolitikk som ivaretar den enkelte arbeidstaker gjennom å tilby hele, faste stillinger og muligheter for å øke sin kompetanse. Dette vil hjelpe på rekruttering og økt kompetanse, særlig i helse og omsorgstjenestene. Bergen kommune ansetter mange kvinner. Kommunen har derfor et særlig ansvar for å fremme likestilling, også på arbeidsplassen.

SV vil at vikarer som utfører arbeid i kommunal regi skal være fast ansatt gjennom en kommunal bemanningstjeneste. Ordningen gir vikarer en forutsigbarhet i arbeidsforholdet, flere får rett til større stilling ut fra den arbeidstiden de har hatt. For den enkelte vil det gi økt trygghet i å ha forutsigbarhet i arbeid og inntekt. En egen bemanningstjeneste sikrer tjenestekvalitet og kontinuitet gjennom stabil tilgang på kompetanse, bidra til økt antall ansatte i større stillingsbrøk og dermed redusere uønsket deltid.

SV vil:

- ha likelønn og rett til faste heltidsstillinger. Det er avgjørende for kvinners mulighet til å være økonomisk uavhengige.
- utvide den kommunale bemanningstjenesten med flere ansatte i hele, faste stillinger.
- redusere bruken av midlertidige stillinger og vikarer til et minimum gjennom økt grunnbemanning i kommunale enheter.
- utvide den allerede vedtatte tillitsreformen til å gjelde både tjenester til utviklingshemmede, sykehjem, skoler og barnehager, og andre naturlige tjenesteområder.
- samarbeide med fagbevegelsen om tiltak for å øke kompetansen og bidra til etterutdanning av kommunalt ansatte.
- arbeide for at det opprettes flere lærlingeplasser i Bergen kommune. Kommunen må gå foran ved å ta imot lærlinger innenfor alle fagområder i offentlig sektor.
- ta initiativ til å innføre sekstimers arbeidsdag med full lønnskompensasjon.

- arbeide for å sikre ansattes yringsfrihet og styrke varslernes stilling, blant annet gjennom et godt samarbeid mellom fagbevegelsen og kommunenes administrasjon og politikere.
- forsvare pensjonsrettighetene for alle kommunalt ansatte og legge bedre til rette for at seniorer i kommunen kan være i arbeid til pensjonsalder.
- styrke likestillingen ved ansettelser ved å praktisere kjønnskvoltering og alltid innkalle til intervju kvalifiserte søkere med annen etnisk bakgrunn enn norsk.
- at Bergen kommune i samråd med arbeidstakernes organisasjoner nedsetter en arbeidsgruppe som skal fremme tiltak for å forebygge og avdekke sosial dumping i kommunal regi.
- at Bergen kommune skal bruke trepartssamarbeidet og medarbeiderdrevet omstilling når kommunale tjenester skal omstilles.

Folkemakt

I Bergen er nærmest all lokal politisk makt samlet hos noen få heldagspolitikere på Rådhuset. Viktige saker for innbyggerne i Bergen blir ikke diskutert før etter at saken er avgjort. Det er også et demokratisk problem at ansatte som jobber for fellesskapet mangler innflytelse på egen arbeidssituasjon og i liten grad deltar i den offentlige samtalen om mangler og styrker i tilbudet til innbyggerne. Innbyggere som er avhengig av at kommunen yter gode tjenester, har også for få muligheter til å påvirke. Samtidig har konkurranseutsetting og privatisering av kommunale tjenester ført til at fellesskapet mister innsyn og kontroll, og kapitalkrefter får i stor grad styre byutviklingen på bekostning av fellesskapets interesser.

Sosialisme handler om å fordele makt og utvide demokratiet. For å endre maktforhold må samfunnet forandres nedenfra. Flere må få mulighet til å påvirke hvordan ressursene lokalt skal fordeles. SV ønsker et åpent demokrati der innbyggere og grasrotorganisasjoner blir hørt og har innflytelse. Makten skal være hos de mange, ikke blant de få. Slik kan vi styrke folkemakten i Bergen og sikre innbyggerne større makt over eget liv.

Fra byrådsmakt til folkemakt

Måten Bergen kommune styres på i dag er udemokratisk. Mange viktige beslutninger fattes av syv personer i byrådet uten offentlig debatt. Dagens styringsform fører til maktkonsentrasjon på noen få hender, manglende åpenhet og debatt, og samtidig mange politikerverv på heltid for de partiene som til enhver tid styrer byen. Dette øker avstanden mellom politikere og innbyggere. Folkevalgte i bystyret får ikke nødvendig innsyn i den kommunale virksomheten, og blir hindret i å fylle rollen som ombudspersoner og voktere av innbyggernes og fellesskapets interesser.

En demokratisk snuoperasjon er nødvendig. SV vil jobbe for bedre fordeling av politisk makt og gi innbyggerne større innflytelse på de politiske beslutningene.

SV vil:

- avvikle byparlamentarismen som styringsform, og erstatte den med en formannskapsmodell der rådmannen underlegges klare krav til åpenhet i all saksbehandling og har som oppdrag å stimulere til offentlig debatt før vedtak fattes.
- jevne ut maktbalansen mellom byråd og bystyre ved å styrke ressursene til bystyret og begrense byrådets fullmakter til å fatte beslutninger uten å involvere bystyret, dersom dagens styringsform videreføres.
- redusere politikerlønningene.

- gi folkevalgte i bystyret den samme retten som medlemmer av byrådet til direkte kommunikasjon med ansatte på alle nivå i kommunen.
- sikre åpenhet i all saksbehandling og reelle muligheter til offentlig debatt, uavhengig av styringsformen i kommunen.
- bruke lokale folkeavstemninger i viktige politiske spørsmål for å øke innbyggernes innflytelse over politikken.
- innføre stemmerett for 16-åringer slik at flere av innbyggerne får demokratisk innflytelse.
- innføre et rådgivende representativt innbyggerpanel som skal uttale seg i viktige saker bystyret skal behandle.
- styrke ordningen med innbyggerinitiativ, blant annet ved å gi forslagsstillerne talerett i bystyret når saken diskuteres og rett til bistand fra kommunens ansatte til å videreutvikle forslaget frem til vedtak.
- ha tegnspråktolkede bystyremøter. Dersom det ikke er mulig å skaffe tegnspråktolker skal bystyremøtene tekstes frem til tolker skaffes.

Et reelt lokaldemokrati

I Bergen er det langt fra innbyggerne til de folkevalgte i bystyret. Noen deler av byen er dårlig representert blant bystyrets medlemmer, mens andre har mange til å tale sin sak. Dette skaper urimelige maktforskjeller i Bergen.

SV ønsker et reelt lokaldemokrati på bydelsnivå. Mange beslutninger som i dag fattes av bystyret, bør heller fattes av bydelsstyrer som er direkte valgt av folk som bor i bydelen. Dette vil sikre en bedre maktbalanse mellom ulike deler av byen, og samtidig gjøre veien kortere til politikerne. Bydelsstyrene må ha meningsfulle oppgaver ha egne budsjett. Innenfor budsjetttrammene bør bydelsstyrene ha fullmakt til å beslutte prioriteringer i bydelens velferdstilbud, og avgjøre arealplanlegging og klagesaker avgrenset til bydelen. Saker som gjelder hele byen eller flere bydeler bør avgjøres av bystyret etter at bydelsstyrene har blitt hørt. Slik kan vi utvikle et reelt lokaldemokrati i Bergen.

SV vil:

- etablere bydelsstyrer med egne budsjett og mulighet til å avgjøre lokale prioriteringer i byggesaker, velferds- og arealpolitikk.
- innføre direkte valg av bydelsstyrer, slik at innbyggerne i bydelen selv kan velge sine representanter.

- gi alle innbyggere over 16 år stemmerett i valg til bydelsstyrene.
- innføre åpen time i bydelsstyrenes møter, slik at innbyggerne i bydelen lett kan fremme sine saker og synspunkt.
- etablere innbyggerservice i alle bydeler.

Fra tilskuerdemokrati til deltakerdemokrati

Alle innbyggerne i Bergen har høy kompetanse på egne liv, og mange har gode ideer til hva som kan gjøres for å forbedre hverdagen i sitt eget nærmiljø. Denne kompetansen blir altfor dårlig utnyttet i dag. SV vil mobilisere innbyggernes ressurser gjennom å gi alle mulighet til aktiv deltakelse i utviklingen av sine nærmiljø. Derfor ønsker SV i første omgang å innføre deltakende budsjettering i ungdomsskolekretsene i Bergen.

SV vil at en andel av investeringsbudsjettet i Bergen kommune skal settes av til nærmiljøtiltak, og at innbyggerne i ungdomsskolekretsen fremmer forslag om hva pengene bør gå til. Innbyggere med ideer skal få faglig bistand fra kommunen til å videreutvikle ideene og beregne kostnader ved gjennomføring. Forslagene fra innbyggerne blir deretter presentert offentlig, og innbyggerne kan deretter stemme over hvilke forslag som bør gjennomføres. Prosjektene blir deretter prioritert etter stemmeresultat, og gjennomføres i rekkefølge til budsjettammen er brukt opp. Gjennom slik deltakende budsjettering får innbyggerne direkte innflytelse og makt over utviklingen av eget nærmiljø.

SV vil:

- avsette en andel av kommunens investeringsbudsjett til nærmiljøtiltak der prioriteringene avgjøres direkte av innbyggerne.
- samle inn forslag til nærmiljøtiltak fra innbyggerne gjennom å opprette lokale idebanker for alle ungdomsskolekretser.
- sette av faglige ressurser som kan bistå i videreutvikling og budsjettering av innbyggerforslag.
- gi alle innbyggere over 16 år som er bosatt i ungdomsskolekretsen stemmerett når prioritering av nærmiljøtiltak skal avgjøres.

Tillitsreform

Demokrati på arbeidsplassen er en viktig del av den norske arbeidslivsmodellen. I Bergen kommune har den demokratiske innflytelsen for de ansatte blitt svekket av utstrakt bruk av styringsformer inspirert av privat næringsliv som hindrer ansatte i å utøve sitt beste faglige skjønn. For mye av tiden brukes på rapportering istedenfor til å yte og utvikle gode tjenester. Dette svekker

medbestemmelsesretten for ansatte samtidig som kvaliteten på tjenestene blir dårligere. Gode tjenester sikres av trygge ansatte som gis faglig frihet og tillit, og som har tid til den enkelte.

Innbyggere som er avhengige av kommunale tjenester må også få sterkere innflytelse. Foreldre med barn i barnehage, pårørende til sykehjemspasienter og personer som er avhengig av hjemmetjenester eller bistand fra personlige assistenter bør få større muligheter til å ha direkte innflytelse over tjenestene de er avhengig av. Det handler om å gi mennesker råderett over eget liv.

SV vil innføre en tillitsreform for styringen av Bergen kommune. Ansatte må få tid, tillit og mulighet til å utøve faglig skjønn i arbeidet. Unødvendig testing og måling må fjernes. Samtidig må mottakere av kommunale tjenester få større innflytelse på innholdet i kommunale tjenester i samspill med ansatte som yter tjenestene. Gjennom samarbeid med fagforeninger og brukerorganisasjoner vil SV sikre mer makt og frihet til de som jobber for og de som er avhengige av fellesskapet.

SV vil:

- samarbeide med fagforeninger, tillitsvalgte og brukerorganisasjoner for å innføre en tillitsreform i styringen av Bergen kommune som gir både ansatte og mottakere av kommunale tjenester mer makt i egen hverdag.
- styrke partssamarbeidet i kommunen og alltid åpent presentere synspunktene fra de tillitsvalgte i kommunens saksbehandling.
- opprette samarbeidsorganer mellom tillitsvalgte, ledelse og brukergrupper lokalt på alle tjenestesteder.
- avskaffe stoppeklokketyranniet i all kommunal virksomhet, og gjennomgå all rapportering i samarbeid med de tillitsvalgte med sikte på å fjerne tidstyver som tar oppmerksomheten bort fra arbeidet med å yte og utvikle gode tjenester.

Fra pengemakt til folkemakt

Offentlig eierskap sikrer at det finnes demokratisk kontroll over viktige samfunnsressurser og -funksjoner. Det er i fellesskapets interesse at sentrale tjenester innenfor utdanning, helse, omsorg, renhold og renovasjon drives på en trygg og faglig forsvarlig måte. Naturressurser og samfunnsmessig infrastruktur bør være underlagt demokratisk styring. Privatisering og konkurranseutsetting gjør at folkevalgte og innbyggere mister kontroll og oversikt, samtidig som avgjørende samfunnsområder overlates i private hender. Privat drift gjør at fellesskapet mister innsyn i hvordan virksomheten drives. Dette er udemokratisk.

SV vil ikke la pengemakten styre over det som bør være våre felles ressurser og våre mest sentrale samfunnsoppgaver. SV går derfor imot konkurranseutsetting, privatisering og salg av offentlige eierandeler i naturressurser og infrastruktur. Tjenester som allerede er konkurranseutsatt eller privatisert må tas tilbake og drives i offentlig regi.

SV vil:

- gå imot konkurranseutsetting og privatisering av kommunale oppgaver.
- si nei til salg av offentlige eierandeler i naturressurser og infrastruktur.
- ta tilbake tidligere konkurranseutsatte og privatiserte tjenester til offentlig drift.

Demokratisk byutvikling

Måten byutviklingen i dag gjennomføres på utgjør et stort demokratisk problem som må gripes fatt i. I Bergen er det i stor grad private utbyggere som er i førerretet i arealpolitikken. Det er private utbyggere som tar initiativ til hvordan ulike områder i byen skal se ut, og deres hensyn til maksimal profitt får ofte sette til side hensyn til estetikk og bokvalitet i både nye og etablerte nærmiljø. Samfunnsmessige hensyn som tilstrekkelig barnehage- og skolekapasitet, grøntområder, nærmiljøanlegg for barn og unge og tilbud til eldre blir ikke ivare tatt slik det bør. Samtidig er beslutningene som fattes på dette området i praksis irreversible og har store konsekvenser for innbyggerne i uoverskuelig fremtid.

SV mener at kommunen må ta hovedansvaret for god areal- og samfunnsplanlegging, og ikke overlate utviklingen til private aktørers egeninteresser. Derfor vil SV styrke innbyggernes interesser og mulighet til å påvirke byutviklingen og premiere utbyggere som vil bygge i tråd med demokratisk vedtatte planer. En by som er god for barn og unge, er god for alle innbyggere. Samtidig er det de unge som må leve lengst med konsekvensene av beslutningene som skjer. Derfor er det spesielt viktig for SV at barn og unges rettigheter blir godt ivare tatt i byutviklingen.

SV vil:

- alltid prioritere innbyggernes interesser høyere enn utbyggernes interesser i byutviklings- og byggesaker.
- involvere innbyggerne aktivt i utviklingen av eget nærmiljø, blant annet gjennom deltakende budsjettering og folkemøter om arealplaner.
- innføre sms/e-post-varsling av innbyggerne om saker som angår deres nærmiljø og hvordan de kan påvirke.

- prioritere barn og unges rettigheter i all byutvikling.
- gi prosjekt som er i samsvar med vedtatte overordnede planer forkjørsrett i kommunal saksbehandling.

Nynorskbyen Bergen

Bergen er nynorsk hovudstaden. Det kan ikkje vedtakast, det er slik det er. Bergen har tusenvis av nynorskbrukarar, Bergens Tidende har mykje nynorskstoff også redaksjonelt, Bergensavisen slepper nynorsken til i lesarbrev og kommentarar og NRK Hordaland har både nynorsk og dialekt.

Bergen kommune må leggja til rettes for nynorske bøker og songar, songleikar og songar elles i barnehagen - i heile byen.

I grunnskulen må kommunen leggja til rettes for at elevar kan velja nynorsk og at det vert lagt til rettes for nynorske parallellklassar. Kommunen må vera aktiv når det gjeld ulike tiltak og prosjekt som kan vera positive for bruk av nynorsk i skulen.

Mange tilsette i Bergen kommune har nynorskbakgrunn. Desse må oppmodast til å nytta nynorsk, og publikasjonar og nettsider må synleg og jamnleg nytta nynorsk. Bergen kommune skal også stø oppunder Hordaland teater/Nynorskens hus.

På lag med fremtiden

Vi må i fellesskap ta ansvar for å overlate byen til fremtidige generasjoner i bedre stand enn den er i dag. SV vil alltid prioritere folks helse over retten til å forurense, og gjøre det lettere for innbyggerne å leve miljøvennlige liv. Vi vil bekjempe klimaendringer, farlige utslipp til luft, jord og sjø og redusere forbruket av naturressurser.

Over hele verden går byer i front i kampen mot klimaendringer. SV vil at Bergen som Norges nest største by skal ta en nasjonal og internasjonal lederrolle i kampen for nullutslippssamfunnet. SV vil føre en rettferdig og solidarisk klimapolitikk som virker.

Klimasatsing

Verden trenger rask reduksjon av klimautslipp og må sette kurs mot null utslipp av klimagasser. Som Norges nest største by må Bergen ta ansvar for å redusere egne klimautslipp på en måte som også sikrer sosial rettferdighet.

For SV går kampen mot klimaendringer hånd i hånd med kampen mot økende forskjeller. En klimapolitikk som bidrar til sosial utjevning er ikke bare rett, men også nødvendig for å sikre legitimitet og oppslutning om innsatsen mot menneskeskapte klimaendringer. SV vil derfor prioritere klimatiltak som både er effektive for å oppnå reduserte utslipp, samtidig som de bidrar til omfordeling fra de som har mest til de som har minst.

Kompakte byer har mye lavere utslipp og lavere klimaavtrykk enn byer preget av byspredning og bilisme. Samtidig bidrar innbyggere med høy inntekt vesentlig mer til klimagassutslipp enn andre fordi de har generelt høyere forbruk og reiser mer med fly og privatbil enn andre. Avgifter på forurensende aktiviteter (som bilkjøring) som brukes til å finansiere miljøvennlige alternativ (som utslippsfri kollektivtransport), er derfor bra for miljøet samtidig som det bidrar til mer rettferdig fordeling.

SV vil:

- redusere klimautslippene fra Bergen med 50 prosent innen 2025, og at Bergen skal være en nullutslipp-by innen 2030.
- innføre en årlig klimatiltaksplan med eget budsjett og tidsressurs som del av den årlige budsjettprosessen i kommunen.
- stoppe byspredning for å redusere transportbehov, energibruk og klimautslipp, og prioritere fotgjengere, syklist og kollektivtransport i all arealplanlegging.
- redusere biltrafikken i Bergen med 30 % innen 2025.

- sikre fordeling og rettferdighet i hvordan vi måler og reduserer utslipp av klimagasser.
- involvere kommunens ansatte og innbyggerne aktivt i klimaarbeidet, blant annet gjennom en årlig klimafestival.
- stille strenge klimakrav i offentlige innkjøp.
- søke klimasamarbeid med fylkeskommunen og omegnskommunene for å sikre en samordnet klimainnsats.
- trekke kommunens finansielle investeringer, fondsplasseringer og forsikringer ut av kull-, olje- og gassvirksomhet, og velge plasseringer med god klimaprofil.

Klimatilpasning

Vi må gjøre det vi kan for å begrense menneskeskapte klimaendringer. Samtidig må vi erkjenne at klimaendringene er her allerede og forsøke å begrense skadevirkningene mest mulig. Klimatilpasning er derfor nødvendig. Bergenserne kan vente seg et varmere, våtere og villere vær i fremtiden. Dette vil øke faren for orkaner, ras og flom, og havnivået vil stige. SV vil arbeide for at Bergen tar klimaendringene på alvor og gjør de tilpasningene som er nødvendige.

SV vil:

- redusere flomfaren ved store nedbørmengder ved å beskytte våtmark mot nedbygging, gjenåpne naturlige vannveier og etablere nye og bevare eksisterende vegetasjonsområder og grønne lunger, særlig i sentrale og tettbygde strøk.
- arbeide for å gjenåpne Daleelven i Åsane og Nesttunvassdraget gjennom Nesttun sentrum.
- legge gatedekke som bidrar til infiltrasjon av overvann, som brostein og porøs asfalt.
- øke tempoet i utskifting av gamle rør for å sikre at rørkapasiteten i avløpssystemet er tilstrekkelig til å håndtere økte vannmengder i fremtiden.
- ved utskiftinger eller oppgradering av avløpssystemet bør en i så stor grad som mulig skille overflatevann fra avløpsvann.
- kartlegge ras- og flomfare i hele kommunen, og iverksette sikringstiltak der etablert bebyggelse er i faresonen.

- si nei til boligbygging i områder som er utsatt for ras, flom eller havnivåstigning.
- gjennomføre tiltak for å beskytte Bryggen og annen verneverdig bebyggelse mot havnivåstigning og stormflo.

Frisk luft

SV arbeider for en selvsagt rett for alle bergensere til å puste i frisk luft. Biltrafikk er den viktigste årsaken til utslipp av både NO₂ og svevestøv i Bergen. Hele Bergensdalen og Loddefjord har så stor lokal luftforurensning at innbyggerne her er utsatt for en vesentlig helsefare. Å bekjempe lokal luftforurensning krever en langt mer miljøvennlig byutvikling som gir redusert transportbehov.

I tillegg til biltrafikk er også fyring på kalde dager en vesentlig kilde til svevestøv. Fra 2021 blir det derfor forbudt å bruke ikke-rentbrennende ildsteder. Rentbrennende ovner utgjør i dag likevel under halvparten av de registrerte ildstedene i Bergen. Vi må derfor fortsette og intensivere arbeidet med å skifte ut gamle ovner slik at vedfyring ikke bidrar til helsefarlig luft på dager med inversjon.

Havnen i Bergen bidrar også til luftforurensning. Skip som ligger i havnen, bør betale ekstra havneavgift (miljøavgift) etter prinsippet om at forurenser skal betale. Avgiften må øremerkes til å delfinansiere elektrifisering av havnen. Med elektrifisering av havnen, kan også fjordabåten bli elektrisk og bli en viktig del av kollektivtransporten i og rundt Bergen.

SV vil:

- alltid prioritere bergensernes helse og retten til frisk luft over retten til å forurense.
- føre en arealpolitikk som sørger for at flest mulig kan gå, sykle eller bruke kollektivtransport til alle daglige gjøremål.
- innføre miljøfartsgrense på alle innfartsårer til Bergen for å redusere luftforurensning fra biltrafikk.
- etablere null- og lavutslippssoner i sentrum og utsatte områder i bydelene.
- forhøye takstene i bomringen på dager der det er meldt om fare for høy luftforurensning, og om nødvendig innføre andre restriksjoner på bilkjøring og parkering for å beskytte befolkningens helse.
- kreve ekstra miljødifferensiert havneavgift fra skip som skal brukes til å delfinansiere anlegg for landstrøm.

- bytte ut gamle ovner i alle kommunale boliger og øke vrakpantordningen for gamle vedovner for privatpersoner i hele Bergen kommune.
- satse på veiunderlag som produserer minst mulig svevestøv, f.eks. brostein.
- få på plass aktive målere av luftkvalitet også i Øyjorden, Arna og på Slettebakken.

Til kamp mot plastforurensing

SV vil ta kampen mot plastforurensing. Plastforurensing er et av våre største globale miljøproblemer. Når plast som ikke er nedbrytbar havner i jordsmonn, vassdrag og hav, skaper dette store problemer for sjøpattedyr, fugler, fisker og andre organismer. Plasten havner inn i næringskjeden og til slutt på våre middagsbord. For å bekjempe problemet må vi både rydde opp i den forsøplingen som allerede er i naturen, og bekjempe unødvendig plastbruk og ytterligere forsøpling.

Halvparten av all mikroplast som havner i havet kommer fra bildekk. Det er derfor nødvendig å redusere biltrafikk for å bekjempe plastforurensing. Andre viktige forurensningskilder er maling, kunstgressbaner og tekstiler laget av plast. Det trengs derfor en satsing på bred front for å bekjempe problemet.

SV vil:

- redusere biltrafikken for å bekjempe mikroplastforurensning som følge av dekkslitasje.
- gjennomgå plastbruken i all kommunal virksomhet med sikte på å redusere unødvendig plastbruk mest mulig.
- øke takten i utfasing av gummigranulat på kunstgressbaner og lekeplasser, og gå imot etablering av nye kunstgressbaner som ikke baserer seg på nedbrytbare alternativer.
- legge en plan for og sette av penger til jevnlig rydding av plastavfall fra kystområder og vassdrag i Bergen.
- si nei til bruk av plastarmering i forbindelse med vegbygging i Bergen.
- stille krav om gjenvinning av plastmaterialer fra bygge- og anleggsplasser i Bergen.
- samarbeide med næringslivet for å hindre unødig bruk av plast, eksempelvis engangspast.
- innføre et lokalt forbud mot plastposer og heliumsballonger i Bergen.

- forbedre ordningen for kildesortering av plast slik at en større andel gjenvinnes og resirkuleres.
- tilrettelegge for rensing av avrenning og kjemikalier på vedlikeholdsplasser for båter.

Forbruk, gjenbruk, resirkulering og gjenvinning

SV arbeider for å redusere forbruket av naturressurser. Det bør i større grad lønne seg å reparere, gjenbruke og gjenvinne. Lavt forbruk bør premieres, og kommunen må legge til rette for at flere kan leve i tråd med naturens tålegrenser. SV vil jobbe systematisk for å redusere avfall og øke gjenbruk, materialgjenvinning og energiutnyttelse, både blant innbyggere og i kommunens egen virksomhet.

SV vil:

- etablere reparasjonsverksteder ved gjenbruksstasjonene slik at ødelagte gjenstander kan få forlenget levetid.
- tilrettelegge for byttedager/byttemarked i samarbeid med miljøorganisasjoner.
- etablere brukthaller i alle bydeler der folk kan forsyne seg gratis med ting som andre vil kaste.
- gjøre Sandviken til pilotområde for å prøve ut henteordninger for avfall, for å tilrettelegge bedre for billøse husstander.
- arrangere kurs og konkurranser i redesign.
- gjøre reparasjon og redesign til valgfag i ungdomsskolen.
- omlegge alle kommunale avgifter slik at innbyggerne betaler etter hvor mye de forbruker, blant annet slik at renovasjons- og vannavgiften fastsettes på bakgrunn av husholdningens forbruk.
- tilrettelegge for kildesortering/kompostering av våtorganisk avfall, som matavfall, i tråd med Stortingets vedtak.
- samarbeide med matvare- og restaurantbransjen om å redusere matsvinn, blant annet gjennom et prøveprosjekt der det samles inn brukbare matvarer til bruk i kommunale kantiner og kjøkken.

- redusere kjøttforbruket i kommunal virksomhet gjennom å innføre kjøttfri mandag og vegantilbud i alle kommunale kantiner og tjenester med matsservering.

Energisparing og ny fornybar energi

SV vil fase ut bruk av fossil energi i Bergen og satse på energieffektivisering og energisparing. Vi vil utnytte og tilrettelegge for ny teknologi som produserer energi lokalt. Bergen må ta i bruk sine fornybare energiresurser, som jordvarme og solenergi. Dette er avgjørende for å klare overgangen til nullutslipp.

SV vil:

- fase ut bruk av fossile kilder til oppvarming av bygg og produksjon av fjernvarme, og ikke tillate fossile oppvarmingskilder i nybygg.
- utnytte potensialet for energieffektivisering og energisparing i alle kommunale bygg.
- kreve satsing på solenergi, jordvarme og evt. andre fornybare energikilder i nybygg.
- sortere ut våtorganisk avfall fra produksjonen av fjernvarme i Bergen.
- bruke eierskapet i BKK til å fremme energisparing og satsing på solenergi, jordvarme og havvind.
- etablere en egen satsing på energieffektivisering i de mange eldre kommunale boligene i Bergenhus og Årstad.
- sammen med Vestland invitere gode fagmiljø i Bergen (BKK, UiB, Høgskolen på Vestlandet, Havforskningsinstituttet, og større næringsaktører) til å utrede konkrete prosjekt på området havvind.

Grønn transportrevolusjon

SVs mål for samferdselspolitikken i Bergen er at den skal bidra til å bekjempe klimaendringer, luftforurensing, forurensing av mikroplast til naturen, støy og trafikkulykker. Det viktigste vi kan gjøre for å oppnå dette, er å redusere transportbehovet og gi folk gode, pålitelige, trygge og utslippsfrie alternativ. Kollektivtransporten, gående og syklende skal være hovedprioritet i all transportplanlegging. Bergen trenger en grønn transportrevolusjon, og det haster.

Bane til alle bydeler

I Bergen har privatbilismen styrt transportpolitikken og byutviklingen i mange tiår. Dette kan ikke få fortsette. Bybanen må bli ryggraden i transportsystemet i Bergen. Et skinnegående, utslippsfritt, forutsigbart og køfritt transportalternativ til alle bydeler vil gi mange flere mulighet til å gå fra bruk av privatbil til miljøvennlig transport.

For å bli en nullutslippsby må en mye høyere andel av bergenserne reise kollektivt og mange færre kjøre bil. Da må også kollektivtilbudet ha vesentlig større kapasitet enn i dag. Ingen kjente bussløsninger kan gi den kapasitetsøkningen som er nødvendig i kollektivsystemet. Videre bybaneutbygging er derfor avgjørende for å nå klimamålene. Bybane til Åsane og Fyllingsdalen må derfor realiseres så snart som mulig, og utbyggingstakten må økes. Traséen gjennom sentrum bør gå langs Bryggen, og i Sandviken bør biltrafikken på E39 vike for å gi bybanen plass. Slik kan bybanen brukes til å gi et byutviklingsløft langs hele traseen og samtidig overføre veikapasitet fra bilen til kollektivpassasjerer, syklist og fotgjengere. Det krever at bybanen først og fremst legges på gategrunn.

SV vil:

- aldri akseptere forsøk på omkamper om bybanen som bidrar til å forsinke en helt nødvendig transportomlegging i Bergen.
- bygge bybanetraseene mot Fyllingsdalen og Åsane så raskt som mulig, helst parallelt.
- stille krav om bilfri sone på Bryggen og gjennomføring av nødvendige tiltak for å redusere biltrafikken på strekningen Øvregaten-Nye Sandviksveien-Sandviksveien i forbindelse med realisering av bybanetraseen langs Bryggen.
- få på plass en sammenhengende sykkelvei gjennom sentrum og Sandviken som del av bybaneutbyggingen til Åsane.
- at bybanestrekning til Loddefjord blir planlagt, og at det utarbeides og vedtas kommunedelplaner for alle bybanestrekninger med mål om at alle strekninger er tatt i bruk innen 2030.

- jobbe for at staten tar en større del av kostnaden med bybaneutbyggingen, minst 70 %.

Sykkelsatsing

Sykling er den mest miljøvennlige transportformen ved siden av gange, i tillegg til at den gir stor helsegevinst. En høy andel av bergenserne bor i sykkelavstand fra jobben. Likevel er Bergen en sykkelsinke med svært lav sykkelandel. Et gjennomgående og sammenhengende sykkelveinett kombinert med trygg sykkelparkering under tak er nødvendig for å øke sykkelandelen. Samtidig må det tilrettelegges bedre for sykling internt i bydelene, særlig lokale sykkelveier til skoler, idrettsanlegg og arbeidsplasser. Flere høyfarts sykkelveier vil gjøre det mer attraktivt å sykle også lengre distanser.

SV vil:

- gjøre alvor av de mange løftene om fullverdig, sammenhengende sykkelvei gjennom Bergen sentrum, blant annet ved å omdisponere veikapasitet fra biltrafikken, f.eks. i Kong Oscars gate og på Torget.
- bygge ut det lokale sykkelveinettet i bydelene slik at det blir trygt å sykle til skole, arbeid og fritidsaktiviteter.
- etablere et sykkelkontor med planleggingskapasitet som skal involveres i all trafikkplanlegging.
- alltid inkludere sykkelvei i all bybane- og veiplanlegging.
- opprettholde og utvide ordningen med bysykler, uten reklame.
- bygge ut anlegg for trygg sykkelparkering med mulighet for lading av el-sykkel i sentrum og ved kollektivknutepunkt.
- prioritere innfartsparkering for sykkel fremfor innfartsparkering for bil.
- stille krav om trygg sykkelparkering under tak til utbyggere av boliger og næringsområder.

Mindre bilbruk

Bilkjøring er den viktigste kilden til klimagassutslipp og luftforurensing i Bergen. Samtidig fører bilkjøring til dekkslitasje som blir til forurensing av mikroplast i naturen. Bilbruken må derfor reduseres kraftig. Bergen må prioritere kollektivtransport, gående og syklende foran ytterligere veiutbygging. SV er imot enhver veiutbygging som fører til økt veikapasitet for biltrafikken i eller inn mot Bergen og ønsker et bilfritt sentrum.

Et godt utbygd kollektivsystem er dessverre ikke tilstrekkelig. Restriksjoner på biltrafikken er nødvendig for å bli kvitt unødvendig bilkjøring. SV er derfor tilhenger av at bilistene må betale for å bruke veien de kjører på, samtidig som vi øker kollektivtransportens konkurransekraft sammenlignet med bilkjøring. Det innebærer også at vi gradvis må avvikle noen av privilegiene som el-biler har i dag, som kjørerett i kollektiv/sambruksfelt, gratis parkering og gratis passering i bomringen.

SV vil:

- si nei til bilbaserte utbygginger av boliger og arbeidsplasser for å hindre at flere blir avhengig av bil i hverdagen.
- inndra veikapasitet fra bil ved å omgjøre kjørefelt på alle firefeltsveier til kollektivfelt.
- inndra veikapasitet til bil i sentrum for å gjøre plass til sammenhengende sykkelvei og fotgjengere på veien til målet om bilfritt sentrum.
- flytte E39 ut av Sandviken ved å bruke dagens E39 til bybane og tofelts lokalvei og etablere ny E39 som en tofelts ringveg øst mellom Arna og Nesttun.
- sikre at kollektivprisene alltid er lavere enn prisen for å passere bomringen med bil, og at prisen for bil både er miljø- og rushtidsdifferensiert og høy nok til å ha en avvisende effekt på biltrafikken.
- vurdere å innføre veipricing ved hjelp av GPS til erstatning for dagens bomring, slik at ordningen blir mer rettferdig.
- avvikle all gateparkering i sentrum som ikke er boligsone- eller HC-parkering.
- omgjøre Klostergarasjen til boligsoneanlegg, rive Bygarasjen for å omdisponere arealet til andre formål og avvikle minst 2000 parkeringsplasser i sentrum.
- redusere parkeringsnormen for biler i boligprosjekter og næringsbygg, avvikle el-bilenes rett til gratis parkering og tilrettelegge for økt bildeling.
- si nei til nyetableringer av kjøpesentre i Bergen, og innføre parkeringsavgift på de som allerede er etablert.

Økt trafikksikkerhet

Hvert år blir altfor mange drept eller skadet i trafikken. Trafikksikkerheten i Bergen er mange steder langt fra god nok. Når veien er utrygg for gåene og syklende, øker bilkjøringen og gjør veien enda mer trafikkfarlig. Disse onde sirklene vil SV bekjempe. Vi prioriterer tryggheten til de myke trafikantene.

SV vil:

- sørge for at alle barn kan gå eller sykle trygt til skolen, blant annet ved å innføre hjertesoner med bilfrie områder og lav fartsgrense rundt alle barne- og ungdomsskoler.
- forby gateparkering langs alle skoleveier der det ikke finnes fortau eller gang/sykkelvei.
- øke investeringene i trafikksikkerhetstiltak og utbygging av gang- og sykkelveier, blant annet ved å bruke en høyere andel av bompenginntektene til dette formålet.
- etablere flere miljøgater som prioriterer de mye trafikantene, blant annet på strekningen Øvregaten-Nye Sandviksvei-Sandviksveien.
- at det etableres flere gågater, snarveier og bilfrie områder i sentrum og bydelene.
- stille krav om gode og trafikksikre løsninger i alle utbyggingsplaner.
- sikre universell utforming av alle fortau og fotgjengerfelt slik at alle innbyggere kan ferdes trygt uavhengig av funksjonsnivå.
- kjempe for at de rasfarlige områdene på E16 og toglinjen mellom Bergen og Voss blir prioritert først når ny vei og bane på strekningen skal bygges.

Buss og tog

Et godt buss- og togtilbud er, sammen med bybanen, nødvendig for å oppnå redusert biltrafikk. Selv om kollektiv- og togtransporten er et fylkeskommunalt og statlig ansvar, er det mye Bergen kommune kan gjøre for å bidra til et bedre buss- og togtilbud for passasjerene. Arealpolitikken kan også bidra til at mer gods transporteres på jernbanen istedenfor på vei.

SV vil:

- regulere kollektivfelt på alle innfartsårene til Bergen for å hindre at busser står i bilkø.

- utvikle el-bilenes rett til å kjøre i kollektiv- og sambruksfelt.
- reservere Løvestakktunnelen for kollektivtransporten.
- sikre lyskryssprioritering for bussene slik at de kommer raskere frem.
- satse på utslippsfrie busser, blant annet ved å utvide trolleybussnettet.
- arbeide for at prisene for å kjøre kollektivt alltid skal være lavere enn bompengesatsen for privatbiler, og at bompengeneinntektene også kan brukes til å finansiere drift av kollektivtransporten.
- kjempe for rask realisering av ny, rassikker og raskere togtrasé mellom Bergen og Voss.
- stoppe bygging av ny rullebane på Flesland, og bruke arealet til ny godsterminal for jernbanen.

Dra til sjøs

Bergen er en havneby, og sjøen bør i større grad brukes til transport av både gods og passasjerer. Om vi flytter mer transport over til sjøveien, kan gategrunn frigjøres til myke trafikanter og fremkommeligheten bedres, samtidig som vi tar vare på vår stolte historiske tradisjon som sjøfartsby. SV vil tilrettelegge for at en høyere andel av transporten flyttes til sjøen samtidig som vi vil stille strenge utslippskrav til båttransporten.

SV vil:

- bygge ut anlegg for landstrøm i Bergen havn og stille krav om at gods- og passasjerbåter, herunder cruise-skip, bruker dette.
- sikre Beffen både som del av vår kulturhistorie og som del av kollektivtransporten i Bergen.
- kreve utredning av sjøgående alternativ når det fremmes forslag om flere firefeltsveier i og inn mot Bergen.
- samarbeide med fylkeskommunen om å inkludere elektriske båter i kollektivsystemet med direkteruter mellom sentrum og viktige knutepunkt i omegnskommunene.

By for folk

Bergen er en vakker by med en stolt historie som de fleste av oss er glad for å få lov til å bo i. Likevel er Bergen også en by med levekårsutfordringer, store klimagassutslipp, nedbygging av naturområder og problemer med kommersialisering og privatisering av offentlige møteplasser. SV arbeider for å gjøre Bergen til en kortreist nullutslippsby, preget av gode nabolag og oppvekstmiljø, der folkehelse, inkludering og sosial utjevning prioriteres i all byutvikling, og der folk trives med å bo, jobbe og leve.

Kortreist byliv med null utslipp

Det viktigste vi kan gjøre for at Bergen skal bli klimanøytral, er å redusere utslipp fra veitrafikken. SV arbeider for at livet i Bergen skal bli kortreist slik at de fleste kan gå eller sykle til jobb, skole og andre daglige gjøremål, mens resten har et godt kollektivtilbud som er et reelt alternativ til privatbilen. En kortreist by er en triveligere by, der folk slipper å stå i bilkø og puste i giftig luft, og der hverdagen blir enklere, tryggere og mindre travel enn i dag. Samtidig er de korte, miljøvennlige hverdagsreisene nøkkelen til å gjøre Bergen til nullutslippsby og en foregangsby i kampen mot menneskeskapte klimaendringer.

For å gjøre Bergen kortreist, må all planlegging ha som forutsetning at bruken av privatbil må reduseres kraftig. Det krever at vi stanser byspredning og bilbaserte utbygginger av nye bolig- og næringsområder. Arbeidsplasser må i større grad lokaliseres i sentrale deler av Bergen, nær viktige kollektivknutepunkt, langs bybanen og i kombinasjon med og i nærhet til boligområder. I områder med mange arbeidsplasser, som i deler av Fana og Ytrebygda, bør vi bygge flere boliger, mens i områder med mange boliger, som i Åsane, bør vi få flere arbeidsplasser. Samtidig må viktige tilbud, som barnehage, skole, dagligvarebutikk, sykehjem og fritidstilbud finnes i alle nærmiljø, og det må finnes god og trygg atkomst for gående og syklende. Slik vil SV gjøre bergenserne mindre avhengig av bil i hverdagen.

SV vil:

- gå imot alle planer om bilbaserte utbygginger.
- innføre en ny grønn fortettingspolitikk med tydelige krav til bokvalitet, uteoppholdsareal, rikelig tilgang til grønne lunger, varierte boligstørrelser, begrensninger i byggehøyde og ivaretagelse av hensynet til nabobebyggelse.
- i større grad blande boliger og arbeidsplasser i byutviklingen.
- stille krav om gang- og sykkelavstand til service- og velferdstilbud i all boligbygging.
- utnytte bedre allerede bebygget areal, og i større grad skjerme ubebygde områder for utbygging.

- bygge gode, sammenhengende gang- og sykkelforbindelser i alle bydeler og styrke vedlikeholdet av snarveier og barnetråkk skjermet for biltrafikk.
- gjøre kollektivtransporten køfri ved å bygge bybane til alle bydeler og reservere ett kjørefelt i hver retning for kollektivtransport på alle firefeltsveier.

De gode nabolagene

SV vil utvikle de gode nabolagene i byen. Gode nabolag er mangfoldige, har rom for mennesker i ulike familie- og samlivsformer og har tilbud for folk i alle livsfaser. Det krever en god blanding av boliger for unge, eldre, enslige og barnefamilier. De gode nabolagene er stabile over tid fordi de som bor der ikke trenger å flytte fra nabolaget for å skaffe seg egnet bolig når livssituasjonen og boligbehovet endrer seg. Et godt nabolag er skjermet for støy og forurensing og har rikelig tilgang til gode, felles utearealer for alle aldersgrupper og funksjonsnivå. I det gode nabolaget treffer barna venner for livet på lekeplassen og i barnehagen i nærmiljøet, og venner går og sykler trygt sammen til skole og fritidsaktiviteter. Her finnes møteplasser både for barn, ungdom og voksne i alle aldre. Fra det gode nabolaget er det kort vei til natur- og kulturopplevelser, og et godt utbygd kollektivtilbud. De gode nabolagene er skapt for at alle mennesker skal ha mulighet til å leve gode liv. For å skape de gode nabolagene kan ikke lenger bilismen og grådige utbyggere få legge premissene i byutviklingen, vi må tvert imot sikre større makt til de som bor i nærmiljøet og lever sine liv i nabolaget.

SV vil:

- stille krav til gode nabolagskvaliteter og varierte boligstørrelser i all boligbygging.
- si nei til nedbygging av grønne areal, særlig i tettbygde områder.
- tilrettelegge for urbant jordbruk i nabolag, blant annet ved å etablere flere parselhager, fellehager og byhager.
- skjerme nabolag fra biltrafikk ved å etablere flere miljøgater og bilfrie områder.
- som hovedregel ikke tillate bygging av høyhus i boligområder fordi de kaster lange skygger og forringer kvaliteten på uteområdene.
- skjerme barn og unges oppvekstmiljø for reklame.
- utarbeide en gatebruksplan med sikte på å omgjøre asfaltert areal til andre formål i samarbeid med nærmiljø og velforeninger.
- la nabolagene spille en aktiv rolle i utviklingen av eget nærmiljø.

Gode byrom

SV vil legge vekt på å ta vare på å utvikle gode felles byrom både i sentrum og i bydelene. Felles, inkluderende møteplasser som er tilrettelagt for ulike aktiviteter og samtidig er skjermet mot kommersielle interesser og biltrafikk. Dette er sentralt for både trivsel, livskvalitet, folkehelse og et levende demokrati. De gode byrommene skal kunne brukes av alle uavhengig av lommebok og funksjonsnivå, og innbyggerne skal kunne møtes der for å ytre seg og diskutere, oppholde seg, søke fellesskap og nyte estetiske kvaliteter i omgivelsene. For å utvikle de gode byrommene er det avgjørende at nabolaget sjøl deltar aktivt i utformingen av dem.

SV vil:

- utarbeide en egen byromsstrategi for å sikre vedlikehold, utvikling og etablering av byrom med gode kvaliteter i hele Bergen, med aktiv involvering av innbyggerne.
- tilrettelegge Festplassen for ulike aktiviteter for barn og voksne, med eksempelvis sjakk og ulike lekeapparater.
- gjøre Torget og Bryggen til bilfrie soner på vei mot et bilfritt sentrum.
- utrede muligheten for å legge et lokk over motorveien i Åsane for å binde sammen C-feltet og Åsane senter. Lokket vil kunne bli et nytt byrom for Åsane, skjerme bydelen for trafikkbelastning og knytte bydelen tettere sammen.
- bruke felles byrom mer aktivt til utstillinger og andre kulturopplevelser.
- kartlegge ubebygde sentrumstomter med sikte på å tilrettelegge disse for andre formål og aktiviteter, som eksempelvis klatrevegg, biehold, lekeplass, nabolagspark, utendørs trening, ballspill, grafittivegg, parsellhage, luftegård for hunder eller annet som nabolaget ønsker.
- holde byromsmøbler og toaletter fri for reklame og gjennomgå skiltvedtektene for å skjerme kulturhistoriske miljø, viktige offentlige rom og barn og unges oppvekstmiljø mot både fastmontert og mobil reklame.
- arbeide for å bevare og styrke Solheimsgaten som Årstads tradisjonelle handelssentrum, og videreføre planene med å gjøre den til en miljøgate.

Tilgjengelig by

SV vil gjøre Bergen til en by for alle, uavhengig av funksjonsnivå. Da er det avgjørende at private boliger, offentlige byrom og bygg, fortau og andre gangforbindelser, og flest mulig av byens tilbud til innbyggerne er universelt

utformet. Det handler om å sikre alle mulighet til å delta på lik linje i boligmarkedet, arbeidslivet, kulturlivet, idretten og samfunnslivet for øvrig. For eksempel kan stallebord på kjøpesentre, universitetsbygg, spisesteder osv. bare brukes for barn opp til 3-4 års alder.

SV vil:

- gjøre universell utforming til et ufravikelig krav i all samfunnsplanlegging i Bergen kommune, og involvere kommunalt råd for funksjonshemmede aktivt i utarbeiding av en egen plan om universell utforming.
- sikre at alle bygg som eies eller leies av kommunen tilfredsstiller krav om universell utforming.
- utbedre gangfelt, fortau og offentlige byrom som ikke er universelt utformet i dag, og styrke vedlikeholdet av dem slik at løse heller og hull blir reparert og ikke utgjør en fare for verken gående og rullende.
- begrense muligheten til å benytte fotreklamer på fortau og i det offentlige rom, da de ofte blir snublefeller for synshemmede og hindrer fremkommelighet for rullestolbrukere.
- stille krav om universell utforming av alle leiligheter i nybygg, selv det er tillatt å fravike dette kravet i mindre boliger.
- være romslig med å gi tillatelse til å etablere trappeheiser og gjennomføre andre tiltak for å sikre tilgjengelighet i eksisterende bolig- og næringsbygg.
- omgjøre besøkparkeringsplasser på gategrunn i Bergen sentrum til HC-plasser og sørge for garantert kort ventetid på behandling av søknader om HC-parkering.
- styrke krav til andelen HC-plasser i alle nye reguleringsplaner.
- gjennomgå alle kultur- og idrettsbygg med tanke på å sikre universell tilgjengelighet for både publikum og utøvere.
- at nye lekeplasser og parkområder også har lekeapparat for funksjonshemmede, for eksempel sanseleker og karusell for rullestol.
- jobbe for at Bergen får gode stallefasiliteter for de som trenger det uavhengig av alder.

Kulturminner

En god by tar vare på både sine innbyggere og sin historie. Å ta vare på kulturminner er å ta vare på byens identitet. Bergen har en rik bygningshistorie, med bygninger fra middelalderen, unike trehus fra 1600- og 1700-tallet og mange flotte, bygårder, småhus og villaer. Disse bygningene er byens ansikt og en viktig del av vårt felles miljø. Flere av byggene fra 1600-, 1700-tallet og små trehus er truet av generelt forfall og sårbare for brann. Brosteinsgatene er også en del av byens kulturarv og må sikres for fremtidens generasjoner. Også de mange frivillige som bidrar til å bevare byens kulturarv, må sikres støtte til sin aktivitet.

SV vil:

- styrke byantikvaren.
- gjennomføre kulturminnekartlegging av alle deler av kommunen.
- skjerpe tilsynet med bygningsvern og brannsikring av verneverdig og fredet bebyggelse.
- begrense andelen av utleieboliger i brannsmitteområdene i Bergen.
- styrke vedlikeholdet av verneverdige og fredede bygg i kommunalt eie.
- sikre brannvesenet åpne og gode utrykningsveier, blant annet ved å forby gateparkering i brannsmitteområdene der det meste av den eldre trehusbebyggelsen ligger.
- stille krav om samarbeid med byantikvar og brannvesen for å innvilge søknader om fritak for eiendomsskatt for fredede og verneverdige bygninger og eiendommer.
- at brostein skal være det foretrukne veidekket i alle byområder i Bergen, og at det lages en plan for å tilbakeføre til brosteinsdekke der dette i dag ligger under asfalt.
- gjenoppbygge Ekserserhuset og iverksette tiltak for å hindre spekulasjon i forfall av verneverdige bygg.
- sikre og styrke museumstrikken på Møhlenpris og veterantoget på gamle Vossebanen.

Natur- og dyrevern

Bergen er en av verdens vakreste byer og har tilgang til både fjord og fjell. Slik fantastisk natur gir byens innbyggere viktige rekreasjonsmuligheter og naturopplevelser. Stadig oppleves det press fra utbyggere som vil ha boligbygging inn i disse attraktive områdene og på dyrket mark. Privatisering av strandsonen og

bygging innenfor byfjellsgrensen fører til at innbyggerne gradvis mister denne unike tilgangen til disse områdene, samtidig som leveområder for planter og ville dyr reduseres.

I verden i dag utryddes planter og dyr i et urovekkende tempo. Dette truer hele balansen i vårt økosystem, som vi er en del av og avhengig av. SV vil ta ansvar for å bevare det biologiske mangfoldet av lokale planter og dyr. Vi vil ta vare på artenes leveområder, både gjennom vern, fornuftig bruk og restaurering av ødelagt natur. Samtidig må vi bekjempe svartelistede og fremmede arter som bringer ubalanse i økosystemet.

SV vil at alle dyr skal få ivaretatt sine naturlige behov og leve gode liv. Dette krever både at vi tar vare på leveområder for ville dyr, og at husdyr og kjæledyr har god tilgang til veterinær og områder der de kan utfolde seg.

SV vil:

- avvise bygging innenfor byfjellsgrensen, sikre etablerte friområder mot nedbygging, og etablere nye grønne områder for rekreasjon og dyreliv.
- utvide ordningen med byfjellsgeiter for å sikre byfjellene mot skogspredding og gjengroing.
- hindre nedbygging av dyrket og dyrkbar mark slik at matjorden sikres for fremtidige generasjoner.
- håndheve strandsonenevnet strengt, og stoppe alle forsøk på å hindre allmennheten tilgang til sjø.
- styrke kompetanse og kapasitet på naturvern i kommunen, og gjennomføre kartlegging av naturtyper og biologisk mangfold i Bergen.
- beskytte truede og rødlistede arter i vårt område, som liten ramsløkflue, villaks i Storelva i Arna, elvemusling i Haukåsvassdraget og atlantisk ål i Liavatnet i Lyngbødalen.
- sikre ordningen med veterinærkontakt og bedre de økonomiske rammevilkårene for lokale dyrevelferdsorganisasjoner.
- etablere hundeparker i alle bydeler, der hunder kan løpe fritt uten å være til sjenanse for andre.
- drive en bærekraftig vassdragsforvaltning som fører til god økologisk tilstand i byens vann og vassdrag i henhold til vannforskriften.

En boligpolitikk for alle

Alle trenger et sted å bo. Retten til et hjem er grunnleggende. Noen tjener seg rike på å eie mange boliger, andre får aldri mulighet til å eie sitt eget hjem. Hvem som har et trygt hjem til en pris som er til å leve med, er et klassespørsmål.

Det norske boligmarkedet er blant de minst regulerte i Europa. SV vil ha et mer regulert boligmarked med større innslag av ikke-kommersielle utleieboliger, mer stabile boligpriser, mindre forskjellsbehandling av eiere og leiere, og bedre tilbud til bostedsløse.

Demokratisk boligsatsing

For å få til nok boligbygging til priser folk har råd til, er det nødvendig med politisk styring. Markedet klarer ikke alene å sikre at det bygges nok boliger eller en variert boligmasse.

SV vil:

- bygge eller skaffe 100 nye kommunale boliger pr. år de neste ti årene, for å ta igjen tapt tid i den sosiale boligpolitikken.
- samle alle kommunens virksomheter på boligområdet i en egen etat som kan utføre sosial boligbygging og -eiendomsforvaltning.
- utvikle Bergen Tomteselskap til å bli en stor aktør i boligmarkedet i byen, slik at boligpolitikken i større grad skal ta hensyn til innbyggerne foran utbyggerne.
- ekspropriere tomter som ikke benyttes til det formålet de er regulert til innen rimelig tid.
- etablere flere «leie til eie»-prosjekter for unge boligsøkere, og utvikle et eget prosjekt for bygging av rimelige allmenne ungdomsboliger.
- innføre løsninger for delt eierskap hvor kommunen kan stille som garantist og medeier for personer som kan betjene et boliglån men mangler egenkapital.

Gode kommunale boliger

Kommunen skal ikke kunne ta ut økonomisk utbytte fra husleiene i kommunale boliger, ei heller kunne selge en eneste kommunal bolig så fremt det er kø av søkere. Alt overskudd skal gå til opprustning av de kommunale boligene som allerede finnes, profesjonelt vedlikehold og bygging av nye utleieboliger.

SV vil:

- utvide kriteriene for hvem som kan få kommunal bolig.
- renovere kommunale boliger slik at både bomiljø og miljøstandarder blir tilfredsstillende.
- at ingen skal stå i kø for kommunal bolig i Bergen lengre enn en måned.
- kommunen skal bruke forkjøpsretten i langt større grad enn i dag.
- at Bergen skal gå vekk fra ordningen med gjengs leie, og heller tilpasse leieprisene i kommunale bolig etter faktiske drifts- og vedlikeholdsutgifter.

Ta tilbake styringen

Bergen har for lenge prioritert utbyggernes interesser over innbyggernes interesser. Det må vi få en slutt på. Utbyggingen av boliger må følge en plan som er til det beste for innbyggerne.

SV vil:

- kommunen må utføre flere tilsyn i byggesaker og flere tilsyn av utleieboliger, og slå hardt ned på useriøse aktører.
- bekjempe hyblifiseringen av Bergen. Sentrum skal være for alle, ikke bare de som kan bo i bittesmå rom. En levende by må ha plass til barnefamilier.
- styrke plan- og byggesaksavdelingen i kommunen og etablere en «hurtigfil» i saksbehandlingen for utbyggere som planlegger i henhold til kommunens regulerte planer.
- at Bergen kommune skal søke staten om en forsøksordning med kommunale husleienemnder, som et middel mot urimelige leieøkninger.
- sikre statlig støtte og tomter til å bygge minst 1000 nye studentboliger.

Rikt og mangfoldig kulturliv

Kulturlivet må gis rom til å være en uavhengig, kritisk, fri, skapende og kreativ samfunnskraft. For SV handler derfor kulturpolitikken først og fremst om å sikre gode rammebetingelser for et mangfoldig og inkluderende kulturliv, og å sikre at alle innbyggere får tilgang til gode kulturtilbud.

Kunst og kultur er avgjørende for å sikre et levende offentlig og kritisk ordskifte. Samtidig er kultur viktig for livskvalitet og folkehelse.

Bergen er en høyst levende kulturby. Kultur og kunst er en voksende bidragsyter som næring og sysselsetter i Bergen, og skapes og utvikles av både profesjonelle, amatører og et deltakende publikum. SV vil at alle skal ha mulighet til å ta del i dette. Derfor er det nødvendig med en aktiv kommunal kulturpolitikk som gjør det mulig å la kulturlivet blomstre nedenfra.

Kunstnere og kulturarbeidere har en særskilt kompetanse som samfunnet trenger, og flere kunstnere må kunne leve av det de skaper. Det er viktig å anerkjenne og videreutvikle den positive kraften som ligger i gode kunst- og kulturopplevelser, for den enkelte og samfunnet.

Selv om kulturtilbudene i utgangspunktet er åpne for alle, er det mange som ikke deltar av økonomiske grunner. Det er særlig viktig at barn og unge kan delta i kulturlivet på lik linje med sine jevnaldrende. Dette må det legges til rette for, blant annet ved å ha kvalitative gode møteplasser og aktiviteter som er åpne og inkluderende.

Det frivillige kulturlivet

Amatører og frivillige utgjør grunnmuren i kulturlivet i Bergen. Herfra rekrutteres både publikum til den profesjonelle delen av kulturlivet, og talenter som seinere blir profesjonelle utøvere. Amatørkulturen gir også professionelt arbeid til dirigenter, instruktører osv. Samtidig gir denne delen av kulturlivet mange muligheter for livsutfoldelse og glede for barn, unge, voksne og eldre som aktive deltakere i en meningsfull aktivitet. Derfor er det avgjørende å sikre amatører gode muligheter til å få opplæring, og utøve og utforske ulike kulturelle uttrykk. SV vil sikre det frivillige kulturlivet gode og trygge økonomiske vilkår, slik at det kan bidra til å berike innbyggernes liv både som utøvere og publikum.

SV vil:

- at det skal eksistere gode ungdomstilbud og kommunale kulturhus med scene i alle bydeler, som blant annet innebærer å rehabilitere og utvide Elvetun i Loddefjord.
- at rytmisk musikk (pop, rock, hip hop etc.), kor og korps sikres tilstrekkelige og gode øvingslokaler.

- opprette flere lovlige graffiti vegger.
- støtte møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer, som for eksempel Fargespill, BIKS, Frivillighetssentralene m.m.
- sikre gode økonomiske rammebetingelser og ubyråkratiske støtteordninger for det frivillige kulturlivet.

Det profesjonelle kulturlivet

Det profesjonelle kulturlivet skal engasjere, inspirere, utfordre, provosere og gi publikum store opplevelser. Dette krever rammevilkår som gjør det mulig å leve som utøvende kunstner, samtidig som det offentlige støtter og tilrettelegger for at kunsten skal kunne nå ut til publikum.

SV vil:

- følge opp intensjonene i vedtatte kulturplaner med nødvendige bevilgninger.
- innføre prinsippet om at støtten til alle som er i kommunens kulturbudsjett skal økes med minimum pris- og lønnsvekst hvert år.
- styrke satsingen på kulturaksen i Bergen, blant annet ved å sikre Sentralbadet som scene for BIT - Teatergarasjen og Carte Blanche, og at Kjødetomten blir regulert til kulturformål som en del av Kulturkvartalet Verftet.
- jobbe for flere offentlige innkjøp, utsmykninger og oppdrag til fortrinnsvis lokale kunstnere, og bidra til ordninger som sikrer et marked for kunst og kultur.
- at kunstnere og kulturarbeidere får bedre og mer forutsigbare arbeidsvilkår, blant annet gjennom stipender som gir opptjening av trygderettigheter og pensjonspoeng.
- styrke Bergen som friby for forfulgte forfattere.
- at grupper for uavhengig scenekunst skal oppleve Bergen som et attraktivt sted å skape og framføre nye produksjoner.
- styrke finansieringen av Cornerteateret, Fyllingsdalen teater og Hordaland teater.
- sikre universell tilgjengelighet til kulturbygg.

- sikre at Bergen som eier av museumsbygg og hjemby for en rekke museer holder leienivået på et akseptabelt nivå og bistår med kommunale ressurser til å sikre vedlikehold og gode lagringsfasiliteter.

Det kommunale kulturtilbudet

Kommunens egne kulturtilbud til innbyggerne skal være mangfoldige og inkluderende. Museer, kino og bibliotek er blant de viktigste kommunale kulturtilbudene sammen med den kulturelle skolesekken, bæremeisen og spaserstokken. SV vil videreutvikle og styrke disse tilbudene.

SV vil:

- styrke bibliotekene som kunnskapsbaser og møteplasser, og opprette nye bibliotek i Indre Arna og på Laksevåg.
- tilbakeføre Bergen kino til ordinær kommunal drift. Ha reklamefritt kinotilbud på alle barnefilmer og stoppe forsøk på videre kommersialisering av kinomarkedet i Bergen.
- innføre gratis museumssøndag en gang i måneden på alle kommunale museer.
- sikre kulturtilbud for utviklingshemmede i hele kommunen, slik at også Fyllingsdalen og Arna får egnede kulturtilbud for alle.
- foreslå en fritidskontaktordning som tiltak for «garantert fritid» i ny plan for tjenester til personar med utviklingshemming.
- sikre tilstrekkelig finansiering av den kulturelle skolesekken, bæremeisen og spaserstokken.
- sørge for at det innføres et bedre system for skilting til byens severdigheter.

Kultur for barn og unge

Barn og unges rett til lek, fritid og kulturopplevelser er lovfestet gjennom Kulturloven, og i FNs barnekonvensjon. Foreldrenes økonomi skal ikke være til hinder for at barn og unge får delta på fellesarenaer og utvikle sitt talent og sine interesser. Det er viktig at alle barn og unge har tilgang til gode kultur- og fritidsaktiviteter, som fritidsklubb, kulturskole og idrettsaktiviteter.

SV mener at ungdomskulturen er mangfoldig og nyskapende, og det må gis rom for bredde i ungdommens kulturtilbud og kulturaktiviteter. Ungdom må få lov til å utvikle sin egen kultur i det offentlige rom på egne premisser.

SV vil:

- arbeide for at det i alle bydeler finnes åpne møteplasser for ungdom, med hensiktsmessige lokaler, kompetente ansatte og forsvarlig bemanning. De åpne møteplassene må sikres budsjetter som gir rom for aktiviteter, og ikke være avhengige av å søke prosjektmidler til ordinær drift.
- kommunen må sørge for at det finnes fritidsklubber og ungdomshus som er åpne for alle, som er rusfrie og som drives etter prinsipper om ungdomsdeltakelse og demokrati. Ut over disse punktene bør politisk detaljstyring av klubbens innhold som hovedregel være begrenset, i den grad de innskrenker de ansattes metodefrihet og ungdommens eierskapsfølelse.
- redusere egenandelen i Bergen kulturskole, innføre friplasser, og fjerne køene slik at alle som ønsker det får tilbud om plass.
- opprette gratis ferieklubb om sommeren for barn i grunnskolen.

Idrett, friluftsliv og frivillighet

Et mangfoldig og inkluderende idrettstilbud

Et hovedmål for SV i idrettspolitikken er å gi alle muligheten til å være fysisk aktive gjennom et åpent, rimelig og tilgjengelig tilbud med lav terskel for både organisert og uorganisert idrettsaktivitet. SV vil særlig arbeide for at alle skal ha mulighet til å drive med idrett, uavhengig av økonomi.

Idrett er ikke bare viktig for folkehelsen, men bygger i tillegg lokalsamfunn og nærmiljø gjennom å tilby møteplasser som bygger fellesskap og samhold i nærmiljøet. I Bergen legger idretten ned et omfattende arbeid for å sikre folk i alle aldre gode idrettsopplevelser. Ikke minst bidrar et stort antall frivillige med en betydelig dugnadsinnsats. SV vil sikre idretten gode rammevilkår og gode fasiliteter, slik at denne innsatsen kan styrkes og videreutvikles. Vårt mål er et mangfoldig og inkluderende idrettstilbud.

Breddeidrett og toppidrett er avhengig av hverandre. SV vil legge til rette for at både bredde- og mosjonsidrett, konkurranse- og eliteidrett får utvikle seg på egne vilkår og på utøvernes ulike premisser og ambisjonsnivå.

I Bergen har private givere i for stor grad fått styre prioriteringene i idretten. SV synes det er uheldig at demokratiske prosesser i idretten blir overstyrt på en slik måte.

SV vil:

- sikre gode vilkår for idretten på alle plan - fra barneidrett og mosjonsidrett til toppidrett.
- at alle idrettsanlegg skal ha universell tilgjengelighet og gi flere mulighet til fysisk aktivitet.
- sikre et mangfoldig idrettstilbud i alle bydeler, og at også de mindre idrettene får sin rettmessige andel av investeringene.
- satse på å bygge flerbrukshaller med aktivitetsflate på minimum 25×45 meter, for å sikre fleksibel bruk for flest mulig innendørsidretter.
- ruste opp eksisterende idrettsanlegg, og prioritere utskifting av helse- og miljøskadelige underlag.
- at det etableres flere anlegg som gir mulighet for uorganisert fysisk aktivitet, slik som åpne flerbrukshaller, ballbinger, skateboardparker, anlegg for tricksykling, FYSAK og liknende. Det bør finnes fullverdige FYSAK-hus i

alle bydeler, og SV vil særlig prioritere opprettelse av FYSAK-hus i Loddefjord.

- at det etableres utlånsordninger for idrettsutstyr i alle bydeler, og at bruk av idrettshaller og -anlegg skal være gratis for barn og unge under 18 år.
- ha et tydelig kjønnsperspektiv i idrettspolitikken slik at også det som oppfattes som typiske jenteidretter sikres gode vilkår.
- styrke idretten som en viktig arena for inkludering og integrering av barn og unge med minoritetsbakgrunn.
- gå i dialog med private givere for å sikre at pengegaver ikke overstyrer demokratiske beslutningsprosesser på idrettsområdet.

Aktivt friluftsliv og styrket allemannsrett

Friluftsliv omfatter alt fra søndagsturen i nabolaget til krevende toppturer. Naturen er for alle. SV vil føre en friluftslivspolitik som bidrar til å redusere sosiale forskjeller og bedre folkehelsen. For barn og unge kan friluftslivet være en arena for mestring, samhold og naturopplevelser, og legge grunnlaget for fysisk aktivitet resten av livet.

For å sikre alles rett til naturopplevelser, må vi ta vare på og styrke allemannsretten. Kommunen bør slå hardt ned på alle forsøk på å privatisere strandsonen eller hindre allmenn ferdsel til fots. Samtidig må flere turstier sikres universell tilgjengelighet og bedre skilting.

Mange naturområder i Bergen er under press. Det er derfor behov for å sette klare grenser for utbygging. Byfjellsgrensen må håndheves strengt, men også strandsonen og viktige naturområder i bydelene må sikres bedre mot nedbygging gjennom å etablere langsiktige utbyggingsgrenser mot friluftsområder.

SV vil:

- at alle skal være sikret god tilgjengelighet til fjell, sjø og andre friluftsområder.
- Beskytte populære turområder, som byfjellene, Hordnesskogen, Åstveitskogen og Kanadaskogen, mot nedbygging.
- prioritere gåing og sykling gjennom satsing på stier, turveier, snarveier, gang- og sykkel-veier.
- etablere tilbud om gratis utlån av turutstyr, for å sikre at alle har mulighet til å drive med friluftsliv uavhengig av økonomi.

- inkludere opplæring i friluftsliv i introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger og asylsøkere.
- gi ansatte i skoler og barnehager mulighet til faglig påfyll for å ta i bruk friluftsliv som metode.
- tilrettelegge populære friluftsområder, badeplasser og parker med toaletter og felles-grill, og vurdere innføring av lokalt forbud mot engangsgrill.
- sikre bedre skilting av turstier og flere turstier med universell tilgjengelighet.
- fullføre Løvstien og sette i gang arbeid for å etablere en sammenhengende strandpro-menade fra Gamle Bergen i Sandviken til Kirkebukten i Laksevåg.
- utrede muligheten for å etablere en sammenhengende turvei for gående og syklende mellom Arna og Vaksdal langs den gamle jernbanetraseen.
- innføre lokalt forbud mot kjøring med vannscooter for å ivareta behovet for stille na-turopplevelser og trygge og fredelige badeplasser.

Forutsigbare og gode rammer for frivilligheten

Bergen har et stort antall lag og organisasjoner. Kommunen skal arbeide for å synliggjøre og videreutvikle den verdifulle innsatsen til ansatte og frivillige medarbeidere i tros- og livssynssamfunn og organisasjoner innen barne- og ungdomsarbeid, fellesskapsaktiviteter, sosialarbeid og eldreomsorg.

Ensomhet er et økende samfunnsproblem som særlig rammer personer som står utenfor arbeid og utdanning. Frivilligheten tilbyr viktige arenaer og møteplasser der mennesker kan oppleve mening i tilværelsen, og nettopp derfor er det også et viktig forebyggende arbeid.

For at frivilligheten skal kunne videreutvikle, styrke og videreføre sitt bidrag til utviklingen av samfunnet er den avhengig av forutsigbarhet og økonomiske bidrag fra kommunen, og frivilligheten må få lov til å fortsette å være fri.

SV vil:

- at kostnadene til drift av frivillige organisasjoner følger lønns- og kostnadsutviklingen i samfunnet for øvrig. Rammetilskudd til frivillige organisasjoner som Bergen kommune finner støtteverdige må minimum indeksreguleres årlig.

- at de frivillige organisasjonene ikke skal bruke unødig tid på byråkratiske rapporteringssystemer. Rapporteringskravene holdes på et nivå som sikrer tilbakemelding til kommunen på at tilskudd blir brukt på en forsvarlig og samfunnsnyttig måte.
- etablere en tilskuddsordning der frivillige organisasjoner kan søke om midler til kompetansehevende tiltak.
- etablere faste samarbeidsforum mellom frivilligheten og kommunens politiske og administrative ledelse på de enkelte politikkområdene der frivilligheten er aktiv. Organisasjoner som mottar årlige driftstilskudd inviteres inn.

Frihet, likhet, feminisme!

SV er et feministisk parti. Vi vil ha et likestilt samfunn der kjønn ikke begrenser folks frihet og der alle mennesker har like muligheter uavhengig av kjønn, seksuell orientering og kjønnsuttrykk. Slik er ikke Bergen i dag.

Det er et faktum at status, makt og ressurser er systematisk skjevt fordelt mellom kvinner og menn, og at kvinner eier mindre og tjener mindre enn menn. SV vil ta Bergen i feministisk retning ved å kjempe for reell likestilling og frigjøring. Vårt mål er et samfunn hvor alle har råderett over egen kropp og kan leve ut sin identitet, kjærlighet, seksualitet og kjønnsuttrykk basert på likeverd og samtykke uten fare for å bli diskriminert og trakassert.

Likestilling kommer ikke av seg selv. Kampen for en likestilt kommune, som er like trygg og tilpasset for kvinner og jenter som for menn og gutter, er en viktig sak for Bergen SV.

Kvinner og arbeid

Arbeid i tradisjonelle kvinneyrker er like viktig og verdifullt som tradisjonelle mannsyrker. Dette må vises i praksis gjennom lik adgang til hele og faste stillinger, med likeverdige lønns- og arbeidsvilkår. Dette er særlig aktuelt innenfor den kommunale helse- og omsorgssektoren. Ansatte i sektoren må tilbys turnusordninger som kan kombineres med et familieliv. Det må ansettes nok helse- og omsorgsarbeidere slik at det er mulig å lage turnuser som ikke går ut over de ansattes liv og helse.

Det er til tider veldig tungt som aleneforsørger å ikke ha et avlastningstilbud. SV vil gi støtte til et kvelds- og helgetilbud. Et avlastningstilbud ville betydd mer frihet for mange, og muligheten til å ha et sosialt liv med venner. For dem som har yrker med kvelds- og nattevakter, kan det også gi muligheten til å jobbe fullt i stedet for deltid. Om aleneforeldre får kommet seg mer ut og vært sosiale og for eksempel deltatt i politikk og foreningsliv, får de bedre helse og trivsel, og kan bidra mer til samfunnet. SV vil derfor støtte opprettelsen av et avlastningstilbud for aleneforeldre etter Rødhette-modellen i Oslo.

SV vil:

- innføre rett til hele og faste stillinger i kommunen.
- praktisere reell likelønn i hele Bergen kommune.
- øke grunnbemanningen innenfor helse og omsorg.
- bekjempe midlertidige stillinger i tradisjonelle kvinneyrker ved å ha kommunalt fast ansatte vikarer istedenfor å leie inn fra vikarbyrå.

Barselomsorg

Kvinner må sikres et helsetilbud som ivaretar deres behov, helt og fullt. Mange har med stor uro uttalt seg om planene om å sende fødekvinne hjem bare seks til åtte timer etter fødselen. Et godt jordmortilbud i kommunen etter hjemreise er viktig, men vil ikke erstatte den omsorgen en får på sykehus rett etter fødselen.

Slik som situasjonen er i dag har heller ikke kommunens jordmortjeneste kapasitet til å ta imot alle nye mødre innen tilstrekkelig kort tid etter fødselen. Hvis den tiltenkte reformen av Kvinneklinikken blir gjennomført vil det dermed måtte forutsette en vesentlig oppbygging av jordmortjenesten i kommunen.

Dette bør innebære at det må utvikles og etableres tilbud om en trygg, nær og individuelt tilpasset barselomsorg preget av kontinuitet, for barselkvinner og nyfødte i Bergen.

Vi vil sikre at mødre og barn som reiser tidlig hjem etter fødselen får tilbud i hjemmet / kommunen om barselomsorg, nødvendige kontroller / oppfølginger og screeningundersøkelser i tråd med nasjonale faglige retningslinjer.

SV vil:

- sikre at Bergen har en barsel- og jordmortjeneste som ivaretar alle fødende og nyfødte barn.
- ansette flere jordmødre i kommunehelsetjenesten.
- sørge for at alle nybakte foreldre får hjemmebesøk av jordmor i løpet av de to første ukene etter fødsel.

Sosial kontroll og vold mot kvinner og transpersoner

Vold mot kvinner, overgrep og seksuell trakassering er et samfunnsproblem. Jenter, kvinner og transpersoner skal ha rett til å bevege seg trygt i bymiljøet, uten fare for å bli antastet verbalt eller fysisk. Kvinner har rett til respekt for sin kropp og sin integritet. Seksuell trakassering, og diskriminerende holdninger og handlinger pga. kjønn og kjønnsuttrykk kan ikke aksepteres hverken i arbeidslivet eller i utdanningsinstitusjoner. Dette innebærer også at seksuell trakassering skal tas alvorlig og stoppes i Bergenskolen. Alle har rett til å bli respektert ut fra sin profesjonelle rolle, og ikke på grunn av kropp og utseende.

Jenter, kvinner og transpersoner skal ha rett til å leve et liv uten press, sosial kontroll, undertrykking og seksuell utnyttelse. Jenter og kvinner i minoritetsmiljø må gis ekstra beskyttelse når det gjelder undertrykking og risiko for sosial kontroll og tvangsekteskap, særlig fra patriarkalske religiøse miljøer.

SV vil:

- opprettholde et krisesenter i kommunal regi, og styrke krisesenterets økonomi.
- forbedre voldtekstmottaket i Bergen blant annet ved å opprette flere sentre og ta det ut som et selvstendig mottak og ikke som en del av legevakten.
- ha kurs i selvforsvar for jenter i 10. klasse.
- ha undervisningsopplegg for ungdom innen kjønnsroller, grensesetting og seksuell trakassering.
- bekjempe stripping og toppløsservering.
- opprette en kontakt- og hjelpetjeneste for jenter, kvinner og transpersoner som utsettes for sosial kontroll.
- øke kompetansen i kommunen på å avdekke og bekjempe sosial kontroll, seksuell trakassering og seksuelle overgrep.
- styrke økonomien til Senter mot incest og seksuelle overgrep i Hordaland.

Regnbuebyen Bergen

Alle skal ha frihet og trygghet til å være den de er og elske den de vil uten fare for å bli diskriminert eller trakassert. Bergen SV vil bekjempe all diskriminering av mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Ingen skal oppleve å være annenrangs bergenser på grunn av sin seksuelle orientering, sitt kjønnsuttrykk eller sin kjønnsidentitet. I et likestilt samfunn skal alle kunne åpent leve ut sin identitet, kjærlighet, seksualitet og kjønnsuttrykk.

Skeive flyktninger er, som dobbel minoritet, i en sårbar posisjon og risikerer blant annet å bli utsatt for utfrysning og sosial kontroll. Derfor har vi et ekstra ansvar for å ta i mot og ta vare på lhbt+-flyktninger.

SV vil:

- øke kunnskapen om lhbt+-personer blant fastleger i Bergen.
- legge til rette for at skeive også skal ha en god alderdom, gjennom å øke kompetanse om lhbt+-personer på sykehjem, i omsorgsboliger, og i hjemmetjenesten.
- øke støtten til organisasjoner som jobber for skeives rettigheter, som Skeiv Verden og Skeiv Ungdom.

- at barnehager, skoler, barnevern, helsestasjoner, og andre relevante virksomheter skal få økt kompetanse om barn og ungdom som bryter med normer for kjønn og seksualitet.
- at alle ansatte i helse- og sosialtjenestene skal ha kompetanse om mennesker som bryter med normer for kjønn og seksualitet for å sikre likeverdige offentlige tjenester.
- jobbe for at Bergen tar et særlig ansvar for lhbt+-flyktninger.
- at Bergen skal søke om å arrangere Europride, og gi støtte til lokale Pride-arrangementer og skeive møteplasser.
- ha kjønnsnøytrale toaletter i offentlige bygg.
- opprette egen helsestasjon for lhbt+-ungdom.

Antirasistisk by

Bergen har alltid vært en internasjonal by. I dag bor det mennesker fra rundt 165 forskjellige land i Bergen, og rundt 15 % av bergenserne har innvandrerbakgrunn. SV vil at alle innbyggere i Bergen, uansett hvor de kommer fra, skal føle seg velkomne og verdifulle i byen sin.

SV vil at Bergen skal være et bevis på at migrasjon skaper innovasjon, og at en by preget av raushet og inkludering blir en rikere og bedre by for alle.

For å få dette til må vi ta kampen mot politiske krefter som ønsker å splitte oss: De som mener at nasjonalitet, opprinnelse, hudfarge eller religion avgjør vår verdi som menneske. De som påstår at etnisitet og religion er årsaken til problemer som i virkeligheten skyldes sosiale og økonomiske forskjeller.

Det politiske klimaet skaper grobunn for at rasistiske ytringer og netthets kan florere. Konsekvensen er at rasismen øker og at mange av oss opplever diskriminering i ulike former, for eksempel i form av forskjellsbehandling i møtet med offentlige myndigheter, at det er vanskeligere å finne jobb og bolig, eller at man blir stoppet i døren på utesteder. Bergensere med minoritetsbakgrunn får dårligere mulighet til å leve trygge liv. Det nekter vi å akseptere.

SV vil aldri stille seg på lag med krefter som forsøker å splitte oss. Høyreekstremisme og rasisme er et voksende problem som bidrar til å avlede oppmerksomheten fra den grunnleggende konflikten i samfunnet; at noen få beriker seg på bekostning av det store flertallet. SV vil derfor alltid være kompromissløst antirasistisk og ha nulltoleranse mot rasisme.

SV vil:

- verne demokratiet ved å bekjempe fascisme, rasisme og antisemittisme, og fremme toleranse, likestilling og mangfold.
- innføre nulltoleranse mot rasistiske ytringer, oppslag og manifestasjoner innenfor Bergen kommune og erklære Bergen som antirasistisk sone.
- aldri tillate ekstreme rasistiske grupper, organisasjoner eller partier som oppfordrer til vold å markere seg i det offentlige rom.
- at tiltakene i Bergen kommunes handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme følges opp og styrkes med økte midler.
- at kommunens veileder mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i tillegg til å bli distribuert til barnehager, skoler og kommunale avdelinger også skal presenteres og diskuteres på folkemøter i bydelene, og deles med det lokale foreningslivet.

- at alle ansatte i kommunen kurses i å gjenkjenne og motvirke rasisme i sitt eget arbeid og på egen arbeidsplass.
- bekjempe rasisme på utesteder ved å sikre at alle utesteder som får skjenkebevilgning har en plan mot diskriminering, og ved å inndra bevilgningen fra utesteder som utøver rasistisk diskriminering.
- øke støtten til frivillige organisasjoner som arbeider med å avdekke og forebygge rasisme, jobber med integrering, utøver flerkulturelle aktiviteter eller jobber for å inkludere personer med minoritetsbakgrunn.
- at kommunen skal øke innsatsen med forebyggende arbeid rettet mot rasisme blant skolenes ansatte og elever.
- at Bergen skal ta imot flere flyktninger, og være en god og inkluderende hjemby for alle.
- at kommunen skal sikre helsehjelp for papirløse i Bergen.

Fremtidsrettet næringsliv

SV vil bidra til et rødere og grønnere næringsliv. Et næringsliv som har et trygt, sunt og stabilt arbeidsliv, som også er miljømessig bærekraftig, med økt satsing på grønne næringer. Et slikt næringsliv legger grunnlaget for bærekraftig ressursbruk og rettferdig fordeling av makt og inntekter.

Næringslivet skal være variert og basert på kunnskap og lokale forutsetninger. Sentralisering og maktkonsentrasjon skal aktivt motvirkes. Et fremtidsrettet næringsliv basert på klimavennlig produksjon må erstatte olje- og gassutvinning. Vi vil legge til rette for utvikling av et allsidig næringsliv som kan sikre velferd og sysselsetting også etter oljealderen. God næringspolitikk betyr derfor satsing på forskning, kompetanse og innovasjon.

Grønt næringsliv - for et levende og bærekraftig bymiljø

Bergen må være en aktiv pådriver til at næringslivet på alle områder har fokus på miljø og grønne arbeidsplasser. Det er viktig for SV at næringslivet i regionen omstilles til en mer miljøvennlig og bærekraftig retning. Vi må gå fra dagens fossilsamfunn til et lavutslippssamfunn og videre inn i nullutslippssamfunnet. Hvis kommunen stiller krav vil det skape et marked for å få det grønne næringslivet til å blomstre.

Byens næringspolitikk må ses i sammenheng med innkjøpspolitikk. Kommunen har betydelig makt som stor innkjøper av varer og tjenester. Denne markedsmakten må brukes aktivt for å stimulere næringslivet til grønn omstilling.

Bergen kommune må bruke eierskapet i BKK på en måte som bidrar til energisparing, og ny fornybar energi som for eksempel solenergi og jordvarme. På samme måte må Bergen kommune bruke sitt eierskap i BiR for å redusere mengden av plastavfall gjennom gjenbruk og kildesortering. Med «miljøvennlig energi» og «grønt skifte» hører også en bærekraftig innovativ kraftverksdrift og vassdragsforvaltning. Bergen Kommune skal være en ansvarlig eier som balanserer utbyttekrav og miljøkrav, og skal be BKK jobbe for å nå mål om kraftproduksjon med god miljøtilstand i vassdragene. Geotermisk energi, som er varmen fra jordens indre, har spesielle vilkår i Bergen, og forskningsmiljøet i byen er verdensledende på området. Denne kombinasjonen kan på sikt bidra til stor næringsutvikling og et rent Bergen. Derfor mener SV at det må legges til rette for utvikling på dette området med en helt annen tyngde enn i dag.

SV vil:

- gi videre økonomisk støtte til grønne næringsklynger som bGreen.
- styrke støtteordninger til privatpersoner og bedrifter som ønsker å starte med grønn næringsvirksomhet, særlig i samarbeid med forskningsinstitusjoner.

- opprette en støtteordning som går direkte til å promotere grønne pilotprosjekter og demonstrasjon av ny teknologi.
- at kommunen skal stille krav til grønne løsninger i sine innkjøps- og anbudsordninger og der det er mulig velge lokale tjenesteytere, for å stimulere det grønne næringslivet i Bergen.
- bruke det kommunale eierskapet i selskaper som BKK, Bir, og Bergen Tomteselskap AS til å stimulere til miljøomstilling.
- påse at BKK bruker deler av inntektene til realisering av tiltak for et bedre vannmiljø i BKKs kraftregulerte vassdrag.
- etablere et samarbeidsprosjekt med forskningsmiljøene om grønn innovasjon i kommunal sektor delfinansiert med midler gjennom Forskningsrådet.
- etablere en organisasjon som er pådriver for grønne arbeidsplasser, GAB (grønne arbeidsplasser i Bergen).
- få på plass et samarbeid med næringslivet for å redusere plast- og matavfall.

Rødt næringsliv - for et organisert, trygt og stabilt arbeidsliv

Velferdsstaten er bygget opp gjennom samarbeid mellom partene i arbeidslivet og det offentlige. Norsk næringsliv sitt konkurransefortrinn er, og må være, at det gjennom et trepartssamarbeid bygger solid kompetanse og kunnskap som igjen danner grunnlag for et suksessfullt norsk næringsliv. En svekkelse av trepartssamarbeidet vil svekke både næringslivet og velferdsstaten. En høy organisasjonsgrad i arbeidslivet er avgjørende for å opprettholde den tryggheten, selvstendigheten og kompetansen norsk arbeidsliv er kjent for. SV mener at det må føres en politikk som gir økte fordeler ved fagorganisering. Det organiserte arbeidslivet, tuftet på faste, heltidsstillinger og tillit, må danne grunnlaget for et sunt arbeids- og næringsliv.

SV vil utvikle økonomi og næringsliv i Bergen, basert på samvirke og bedrifter eid av de ansatte. Demokrati på arbeidsplassen vil gi større innflytelse over arbeidshverdagen, stimulere til å finne mer effektive løsninger og gi mer fokus på trygge arbeidsplasser enn børsverdien i selskaper

Et arbeidsliv uten sosial dumping

Sosial dumping er i dag den største trusselen mot et anstendig og rettferdig arbeidsliv. Både rettighetene til arbeidsfolk og muligheten til å drive seriøs næringsvirksomhet undergraves av sosial dumping og svart økonomi. Sosial dumping innebærer at folk arbeider under langt dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn det som er normalt i bransjen. Dessverre har sosial dumping blitt utbredt i en rekke

bransjer, også i Bergen. SV vil ta kampen mot sosial dumping med alle tilgjengelige midler.

Bergen kommunes fremste virkemiddel for å bekjempe sosial dumping, er å begrense anbudspolitikken og drive mest mulig av de kommunale tjenestene i egenregi. Dette sikrer innsyn i måten virksomheten er drevet på, og at de som jobber med å løse kommunale oppgaver får anstendig lønn, pensjon og medbestemmelse på arbeidsplassen.

Det vil likevel alltid være behov for at kommunen også kjøper inn varer og tjenester i det private markedet. Da er det viktig at kommunen stiller klare krav til leverandører, og ikke inngår kontrakter med selskaper som dumper lønns- og arbeidsvilkår. I tillegg må kommunen aktivt følge opp inngåtte kontrakter for å sikre at avtaler overholdes og at sosial dumping får konsekvenser for selskaper som driver rovdrift på arbeidsfolk.

SV vil:

- drive mest mulig av kommunal virksomhet i egenregi ved bruk av kommunalt ansatte i faste, hele stillinger.
- at alt arbeid som private bedrifter utfører for kommunen, utføres av deres egne, faste ansatte med fagbrev innenfor relevant fagområde, og at det stilles krav om bruk av lærlinger i offentlige oppdrag.
- at bedrifter som utfører oppdrag for kommunen skal være omfattet av landsomfattende tariffavtale eller forplikte seg til å følge en slik for vedkommende bransje.
- sette av ressurser i kommunen til å følge opp oppdragstakere i alle ledd i kontraktskjeden, og begrense kjeden til to ledd.
- jobbe for å hindre bruk av bemanningsbyrå i byggebransjen i Bergensområdet.
- at Bergen kommune sammen med arbeidstakernes organisasjoner nedsetter en arbeidsgruppe som skal fremme tiltak for å forebygge og avdekke sosial dumping som skjer i kommunal regi.
- aktivt utfordre grensene som EØS-avtalen setter i kampen mot sosial dumping.

Inkluderende og likestilt arbeidsliv i kommunen

Kommunen har betydelig eierskap i attføringsbedrifter og bedrifter for varig tilrettelagt arbeid (VTA). Bergen må bruke dette eierskapet aktivt for å utvikle

bedriftene ut fra formålet om å skape flere attføringsplasser og plasser for dem som trenger varig tilrettelagt arbeid. Bedrifter som tilbyr arbeid gjennom VTA må omfattes av en landsomfattende tariffavtale. Ingen bedrifter skal kunne utnytte et positivt tiltak for å få billig arbeidskraft på bekostning av fast ansatte.

SV vil:

- at kommunen utarbeider en egen plan for hvordan attføringsbedrifter og bedrifter for varig tilrettelagt arbeid (VTA) kan utvikles og benyttes i større grad og hvordan antall arbeidsplasser kan økes.
- at Bergen kommune skal styrke og videreutvikle arbeidsmarkedstiltak for kvinner med minoritetsbakgrunn.
- gi flere tilbud om arbeidstrening og opprette flere tilrettelagte arbeidsplasser for mennesker i rehabilitering eller med behov for særskilt tilrettelegging på arbeidsplassen.

Rekruttering og utdanning

Næringslivet trenger fagarbeidere også i fremtiden. Bergen må utøve en lærlingepolitikk som bidrar til at det utdannes nok fagarbeidere i næringslivet. Bergen kommune skal satse på yrkesfagene gjennom lærlingeordningen.

SV vil:

- stille vilkår gjennom anbudspolitikken om at bedrifter som utfører arbeid på vegne av Bergen kommune tar inn nok lærlinger og rekrutterer lærlinger etter endt lærlingtid.
- inkludere opplæring i arbeidslivsrettigheter i introduksjonsprogrammene for flyktninger.
- utvikle egne trainee- og arbeidstreningsprogram i samarbeid med arbeidsgiverorganisasjoner og arbeidstakerorganisasjoner. Disse bør rettes spesielt mot innvandrere.
- øke antall lærlinger opp til nivået anbefalt av Kommunenes sentralforbund (KS).
- voksenopplæringen sitt tilbud skal styrkes.

Etisk handel

Sosialt og miljømessig samfunnsansvar handler om å beskytte og respektere universelle menneskerettigheter og økosystemet vi er avhengige av. SV vil følge opp «Nasjonal handlingsplanen for oppfølging av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter» (2015) og forme en «Kommunal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter».

SV vil:

- at Bergen kommune følger opp vedtaket i bystyret 20. juni 2018 om å gjøre Bergen til Norges første menneskerettighetsby.
- at Bergen kommune fremmer beskyttelse av menneskerettigheter, folkeretten og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.
- at Bergen kommune, selvstendig og i samarbeid med andre, videreutvikler retningslinjer og iverksetter rutiner for å gjennomføre forsvarlige aktsomhetsvurderinger i tråd med nasjonale og internasjonale prinsipper
- at Bergen kommune aktivt bruker sin påvirkningskraft til at andre virksomheter tar ansvar for å innføre retningslinjer og rutiner som sikrer respekt for menneskerettighetene.
- at Bergen kommune oppretter en kryptert, digital postkasse som et kjent, lett tilgjengelig og trygt kontaktpunkt hvor berørte klagere og varslere kan henvende seg med tips og informasjon.
- at Bergen kommune ikke skal kjøpe varer eller tjenester som er produsert i områder under folkerettsstridig okkupasjon.

Bransjepolitikk

Kommunen må føre en aktiv politikk for å styrke det lokale næringslivet. De viktige maritime og marine næringene, kulturen, media, reiselivet og annen viktig næring i byen kan ikke ses isolert fra kommunale oppgaver.

Sentrumshandel

Vi vil styrke næringer som bidrar positivt og begrense dem som skader. Store internasjonale kjeder overtar og fortrenger det lokale næringslivet i stadig større grad. SV skal arbeide for at Bergen sentrum styrkes og bevares som et levende sentrum gjennom en politikk som ivaretar lokalt næringsliv og spesialbutikker.

Et levende sentrum er et sentrum for fastboende. Derfor må andelen fastboende økes og hyblifisering hindres.

SV vil:

- at det lokale næringslivet må styrkes på bekostning av multinasjonale aktører.
- at Bergen kommune sin innkjøpspolitikk ikke skal bidra til skatteparadis.
- si nei til nyetableringer og utvidelser av kjøpesentre utenfor sentrum.
- sikre at Bybanen går i dagen for å gi flere mennesker tilgang til sentrumshandelen.
- innføre flere bilfrie soner slik at sentrumsområder blir mer attraktive.
- sørge for at Fisketorget beholdes som et faktisk torg, som er tilgjengelig for alle.

Servering og uteliv

Bergen må ha en serveringsbransje med seriøse aktører. I bransjen er det få aktører som har ordnede forhold med tariffavtale. Samtidig som det er viktig at skjenkebestemmelser tar hensyn til de potensielle sosiale konsekvensene som et usunt alkoholforbruk kan medføre, er det viktig for næringen at de har gode og forutsigbare vilkår.

SV vil:

- at serveringssteder lokalisert i kommunale og andre offentlige bygg har tariffavtale.
- at aktører brukt av Bergen kommune eller selskap som Bergen kommune er involvert i har tariffavtale.
- bekjempe stripping og toppløsservering.
- kreve at alle utesteder har en plan mot diskriminering og seksuell trakassering.

Dagligvarebransjen

Dagligvarebransjen sysselsetter mange arbeidstakere i Bergen. Søndagsåpne og langåpne butikker representerer en betydelig forverring av ansatte sine arbeidsvilkår. Slike praksiser fører blant annet til mindre forutsigbar fritid og et vanskeligere familieliv for dem som jobber innen dagligvarebransjen. Bransjen

kaster også altfor mye mat, mat som er fullt spiselig selv om den er gått ut på dato.

SV vil:

- gå imot forslag om utvidet adgang til søndagsåpne butikker.
- gå inn for å begrense åpningstider på kveldstid.
- at det kommer på plass et samarbeid mellom kommunale kjøkken og dagligvarebransjen for bruk av matvarer som er utgått på dato.

Maritim næring

Den maritime næringen i Bergen har en stolt historie. Bergen har i tillegg en bredde som gjør den lokale næringen enestående. Bergen SV vil være en aktiv pådriver for å synliggjøre og fremme den maritime næringen i Bergen, og samtidig ta den i en grønnere retning.

Sjømatnæringen og leverandørindustrien er en stor og viktig del av næringslivet i vestlandsregionen. SV ser det som svært viktig at den viktige næringen driftes på en måte som ikke skader miljøet. Oppdrett av sjømat må legges i lukkede anlegg på havs eller til landbaserte anlegg. For å sikre en bærekraftig vekst innen havbruksnæringen må det gis finansiell støtte gjennom FoU (Forskning og utviklingsmidler) til biologiske og tekniske løsninger.

SV vil:

- gå inn for batteridrevne hurtigbåter på strekningen Bergen-Askøy, Bergen-Sotra og andre aktuelle strekninger.
- prioritere klimavennlige transportalternativ og øke bruken av sjøtransport.
- følge opp ordninga med miljødifferensierte gebyr i hamna.
- sikre et helhetlig oppsamlingsystem for marin plastforsøpling i hele havneområdet i Bergen.
- stille krav om rent skrog ved anløp Bergen havn for å sikre redusert spredning av fremmede arter.
- prioritere tiltak som bidrar til attraktivitet for lærlingordning i sjømatnæringen.
- videreutvikle området Solheimsviken, Marineholmen, Laksevåg sjøfront og Dokken som et sammenhengende næringsområde for havnæringene.

- bidra til realiseringen av nytt bygg for NIFES, Havforskningsinstituttet og Fiskeridirektoratet innenfor dette kraftsenteret for havnæringene.
- jobbe for å få et nasjonalt visningscenter for grønn havteknologi i Bergen sentrum.
- gå inn for å forhindre utflagging av norske skip som åpner for sosial dumping ved ansettelse av utenlandsk arbeidskraft på norske skip uten at de ansatte får norske arbeidsrettigheter.

Reiselivsnæring

Reiselivsnæringen i Bergen bør i større grad rettes mot natur - og kulturopplevelser. Det må legges til rette for at turister enkelt kan benytte seg av sykler/el-sykler for å oppleve Bergen. Turisme er en kilde til inntekt men også en kilde til forurensning. Turismen i Bergen må gjøres kjent som turisme med et miljøperspektiv.

SV vil hindre at useriøse aktører overtar markedet for seriøse aktører i reiselivsnæringen, som for eksempel Airbnb i hotellnæringen. Delingsøkonomi er, i likhet med svart arbeid, en trussel mot det organiserte arbeidsliv. Fremveksten av næringer som drives utelukkende med det som formål å ha størst mulig inntjening med minst mulig kostnad, er urovekkende. SV vil styrke hotellnæringen ved å hindre at boliger kjøpes opp for å drive hotelllignende virksomhet.

SV vil:

- at reiselivs- og servicenæringen skal sikres gode vilkår gjennom satsning på etablerte turistattraksjoner som Fløibanen, Fisketorget, de mange museene samt nye konsert- og festivalopplevelser.
- kreve at et landstrømanlegg for cruiseskip er på plass senest innen 2023.
- sette grense på to cruiseskip og 5000 passasjerer til Bergen per dag.
- at elektrisk drevne turistbåter/busser skal benyttes når turister skal på sightseeing i Bergen og omegn.
- at en ikke skal kunne tjene penger på hotell-lignende virksomhet i bygg som kommunen har bestemt skal være til boformål.
- legge til rette for at landbruksnæringen kan drive lønnsom økologisk gårdsturisme.
- legge til rette for etablering av et samarbeid om beitedyr for å hindre gjengroing av byfjell.

- innføre en kommunal guidesertifiseringsordning for å sikre høy og relevant kompetanse og kvalitet på guidetjenester i Bergen og omegn.

Landbruk

Bergen SV vil jobbe for et bærekraftig landbruk i Bergen. Det må føres en arealpolitikk som tar vare på landbruket, og som forhindrer at matjord og grøntområder i Bergen bygges ned. Ingen dyrket eller dyrkbar jord skal bli nedbygd. Matjord er ikke en fornybar ressurs, og dessverre er det slik at stadig mer matjord går tapt.

SV vil:

- at omdisponering av landbruksareal til andre formål som grunnregel ikke skal skje, da jord er en ikke-fornybar ressurs.
- opprettholde beitebruk med småfe for å hindre gjengroing og ta vare på biologisk mangfold.
- at areal som ikke lenger er i bruk til landbruk, men som har kvaliteter som produksjonsareal, skal kartlegges og sikres mot omdisponering.
- be om en plan for hvordan Bergen kommune kan hindre ytterligere tap av matjord. Sammenhengende jordbruksområdet bør gis varig vern.